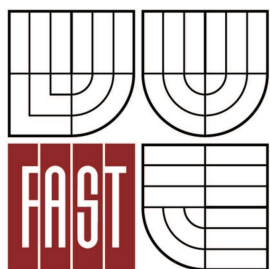

VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ
BRNO UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

FAKULTA STAVEBNÍ
ÚSTAV GEODÉZIE

FACULTY OF CIVIL ENGINEERING
INSTITUTE OF GEODESY

VLASTIVĚDNÁ MAPA MALÉHO ÚZEMNÍHO CELKU

HOMELAND STUDIES MAP OF SMALL TERRITORIAL UNIT

DIPLOMOVÁ PRÁCE
DIPLOMA THESIS

AUTOR PRÁCE
AUTHOR

BC. ELIŠKA KARLÍKOVÁ

VEDOUCÍ PRÁCE
SUPERVISOR

RNDr. LADISLAV PLÁNKA, CSc.

BRNO 2014

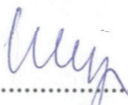
VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ FAKULTA STAVEBNÍ

Studijní program N3646 Geodézie a kartografie
Typ studijního programu Navazující magisterský studijní program s prezenční formou studia
Studijní obor 3646T003 Geodézie a kartografie
Pracoviště Ústav geodézie

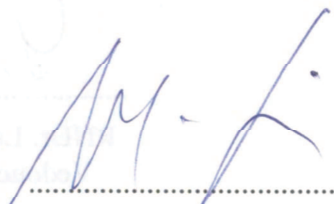
ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Diplomant Karlíková Eliška
Název Vlastivědná mapa malého územního celku
Vedoucí diplomové práce RNDr. Ladislav Plánka, CSc.
Datum zadání diplomové práce 30. 11. 2013
Datum odevzdání diplomové práce 30. 5. 2014

V Brně dne 30. 11. 2013

.....
doc. Ing. Josef Weigel, CSc.
Vedoucí ústavu

.....
prof. Ing. Rostislav Drochytka, CSc., MBA
Děkan Fakulty stavební VUT

Podklady a literatura

1. <http://www.blovice-mesto.cz/> - oficiální stránky města Blovice a dalších sídel mikroregionu
2. Hrnčiarová, T., Mackovčin, P., Zvara, I. et al. Atlas krajiny České republiky. Praha: MŽP ČR, Průhonice: Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, v.v.i., 2009, 332 p.
3. Vařeka, P. a kol.: Zaniklé středověké obce na Blovicku (Plzeňský kraj)
4. Veverka, B., Zimová, R.: Topografická a tematická kartografie. ČVUT, Praha 2008, 198 s.

Zásady pro vypracování (zadání, cíle práce, požadované výstupy)

Na podkladě studia názvosloví a kartografických znaků dostupných historických mapových podkladů analyzujte vývoj zákresu krajiny Blovicka (Plzeňský kraj) na topografických mapách.

Vytvořte topografickou mapu zájmového území středního měřítká s vlastivědným obsahem v alternativních obsahových a technologických variantách.

Struktura bakalářské/diplomové práce

VŠKP vypracujte a rozčleňte podle dále uvedené struktury:

1. Textová část VŠKP zpracovaná podle Směrnice rektora "Úprava, odevzdávání, zveřejňování a uchovávání vysokoškolských kvalifikačních prací" a Směrnice děkana "Úprava, odevzdávání, zveřejňování a uchovávání vysokoškolských kvalifikačních prací na FAST VUT" (povinná součást VŠKP).
2. Přílohy textové části VŠKP zpracované podle Směrnice rektora "Úprava, odevzdávání, zveřejňování a uchovávání vysokoškolských kvalifikačních prací" a Směrnice děkana "Úprava, odevzdávání, zveřejňování a uchovávání vysokoškolských kvalifikačních prací na FAST VUT" (nepovinná součást VŠKP v případě, že přílohy nejsou součástí textové části VŠKP, ale textovou část doplňují).

RNDr. Ladislav Plánka, CSc.
Vedoucí diplomové práce

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá analýzou mapového obsahu vybraných historických a současných kartografických děl, zobrazujících území Blovice a tvorbou vlastivědné mapy této oblasti. V teoretické části je, kromě základů kartografie a vlastivědných map, také definováno a popsáno zájmové území. Praktická část obsahuje popis provedených analýz vývoje zeměpisných jmen, mapových znaků a krajiny a popis tvorby vlastivědné mapy Blovice. Součástí práce jsou tabulky související s analýzami mapového obsahu, výřezy kartografických děl použitých pro analýzy a samotná vlastivědná mapa v tištěné a elektronické podobě.

Klíčová slova

Vlastivědná mapa, analýzy obsahu map, Blovice

Abstract

The thesis deals with map content analyzes of selected historical and contemporary cartographic products which display area Blovice and production of Homeland Studies map of this area. Except the foundations of cartography and Homeland Studies maps, in the theoretical part is also described and defined area of interest. The practical part contains a description of map content analyzes of geographical names, map symbols and countryside development and also a description of creating Homeland Studies map of Blovice. Parts of the thesis are tables related to map content analysis, sections of cartographic products which were used for the analysis and the Home Studies map in printed and electronic shape.

Key words

Homeland Studies map, map content analyzes, Blovice

Bibliografická citace VŠKP

KARLÍKOVÁ, Eliška. *Vlastivědná mapa malého územního celku*. Brno, 2014. 71 s., 24 s. příl. Diplomová práce. Vysoké učení technické v Brně, Fakulta stavební, Ústav geodézie. Vedoucí práce RNDr. Ladislav Plánka, CSc.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité informační zdroje.

V Brně dne 29. 5. 2014

.....
Bc. Eliška Karlíková

Poděkování:

Ráda bych poděkovala vedoucímu diplomové práce RNDr. Ladislavu Plánkovi, CSc. za čas, který mi věnoval, jeho odborné vedení a hodnotné rady, které mi poskytl v průběhu vypracování diplomové práce.

Dále můj dík patří Českému zeměměřickému úřadu katastrálnímu za poskytnutá data a také panu Bohuslavu Šotolovi, Muzeu jižního Plzeňska v Blovicích, p. o. a jeho pracovníkům (jmenovitě Mgr. Josefu Koželuhovi a Bc. Olze Vráňkové) za poskytnuté podklady a pomoc při jejich vyhledávání. V neposlední řadě děkuji všem svým blízkým za podporu, kterou mi poskytli v průběhu mého studia.

V Brně dne 29. 5. 2014

.....
Bc. Eliška Karlíková

Obsah

1	ÚVOD.....	10
2	VLASTIVĚDA	12
3	KARTOGRAFIE A KARTOGRAFICKÁ DÍLA	15
3.1	Vymezení pojmů.....	15
3.2	Kartografická díla	16
3.2.1	Tematické mapy	17
3.2.2	Vlastivědné mapy.....	19
3.2.2.1	Charakteristiky vlastivědných map	19
3.2.2.2	České a zahraniční vlastivědné mapy a atlasy.....	21
4	BLOVICKO.....	24
4.1	Popis zájmového území	25
4.2	Historie	27
4.2.1	Osídlování Blovicka.....	27
4.2.2	Politické uspořádání a správní jednotky na území Blovicka	28
5	BLOVICKO NA HISTORICKÝCH MAPÁCH.....	30
5.1	Zdroje použitých map	31
5.2	Použité mapy	32
5.3	Analýza vývoje zeměpisných jmen	39
5.3.1	Novověké písmo na našem území.....	39
5.3.2	Vývoj zeměpisných názvů na historických mapách	41
5.4	Analýza vývoje mapových znaků.....	45
5.4.1	Druhy mapových znaků	45
5.4.2	Mapové znaky použité na historických mapách	47
5.5	Analýza vývoje krajiny.....	49
6	VLASTNÍ TVORBA MAPY	52
6.1	Data poskytnutá ČÚZK	52
6.2	Kartografický základ	52
6.3	Samotná tvorba	53
6.3.1	Nástroje tvorby.....	53
6.3.2	Rozvržení	54

6.3.3	Mapový obsah	54
6.3.4	Výsledné kartografické dílo	57
7	ZÁVĚR.....	60
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	61
	SEZNAM ZKRATEK	68
	SEZNAM OBRÁZKŮ	69
	SEZNAM TABULEK	70
	SEZNAM PŘÍLOH.....	71

1 ÚVOD

Původ slova „kartografie“ je možné hledat až ve starověkém Řecku. V tehdejší době používaný jazyk, starořečtinu, dnes označujeme za mrtvý jazyk stejně, jako například latinu (jsou to jazyky, které přestaly plnit funkci mateřského jazyka, nemají žádné rodilé mluvčí a také se zastavil jejich přirozený vývoj). První část slova kartografie je odvozena z označení χάρτης [khartēs], které je možné přeložit jako list papíru (papyru), někdy také mapa, druhá část termínu pochází ze slova γράφω [graphō], jež označuje sloveso napsat, popř. psát [1].

Spojením doslovného překladu těchto dvou slov získáme termín, označující vědu, zabývající se objekty a činnostmi spojenými s papírem/mapami a psáním, což není příliš konkrétní označení, definující současnou úlohu této vědy. Je zřejmé, že se od starověku poněkud pozměnil význam použitých slov a jejich překlad proto dnes není zcela výstižný. Jisté ale je, že úloha kartografie je v dnešní době jasná a její postavení mezi ostatními vědami pevné.

Kartografie je úzce spjata s řadou dalších vědních disciplín, jako jsou například vědy technické, matematické a další. Za samostatnou vědní disciplínu je definitivně označována přibližně od přelomu 19. století a 20. století, předtím se takové náznaky objevily již několikrát (např. již v souvislosti se starořeckou kartografií). Počátky skutečné „kartografické“ tvorby sahají, až do doby, kdy ještě nebylo známo, resp. šířeji používáno písmo. Předchůdce dnešních map a plánů, tedy tzv. geografické náčrty, pravděpodobně využívali lidé již v prehistorickém období, jako pomůcky při vzájemné komunikaci. Sloužit mohly např. pro znázornění cest na bohatá loviště, ke zdrojům vody, nebo na další významná místa.

Nejstarší objevené geografické náčrty vznikly podle [2] přibližně v období 40 000 - 10 000 let př. n. l. Mezi údajně nejstarší patří plánek lovců mamutů vyrytý do mamutího klu, nalezený roku 1962 v oblasti Pavlovských vrchů na jižní Moravě, který vznikl přibližně $24\,000 \pm 800$ let př. n. l. V ostatních případech se jednalo většinou o skalní malby s mapovými prvky a kostěné, resp. hliněné destičky. Dochované artefakty však nemusí být prvními kartografickými díly. Vždyť kolik takových děl muselo být za celou dobu existence člověka jen tak načrtnuto do písku či hlíny příslušníky dávno zaniklých civilizací v různých částech světa.

Postupem času se vyvíjel obsah a úroveň (grafická i technická) vyhotovovaných geografických náčrtů a map, stejně jako se rozvíjely i znalosti, schopnosti a inteligence člověka. Nejdříve byla schematicky zobrazována obývaná území, později vznikaly podrobnější plány vesnic a jejich opevnění, byla zakreslována ložiska pro těžbu nerostných surovin a také byla znázorňována stále rozsáhlejší území.

Pomalu začaly být do kartografické tvorby vnášeny i matematické prvky. Už ve 2. a 3. století př. n. l. jsou to pomocné čáry v podobě mřížky (jako jeden z prvních je použil Eratosthénés v období kolem roku 220 př. n. l.). Postupně se do mapových děl prosazují výsledky astronomických měření a pozorování a výsledky pokusů, směřujících

ke stanovení rozměrů zemského tělesa. Kolem přelomu letopočtu začínají být vytvářeny první typy kartografických zobrazení, např. Thales Milétský (asi 624 př. n. l. – asi 548 př. n. l.) je autorem centrální (gnomonické) projekce, nebo Klaudius Ptolemaios (91 – 168) navrhl první kuželová kartografická zobrazení [2].

Ve starověku se ale jedná spíše o případy výjimečně nadaných učenců, matematické prvky nejsou při tvorbě map užívány příliš často. Teprve až od 17. století se do kartografie začíná matematika prosazovat větší měrou, což bývá také jeden z argumentů pro zařazení kartografie mezi vědecké disciplíny právě v této době. O historických kartografických dílech, vytvořených přibližně do konce 18. století se dá z dnešního pohledu říci, že jsou z větší části spíše díly uměleckými, přestože jejich tehdejší tvůrci a uživatelé o nich měli jiné mínění. Jejich přesnost se sice s díly dnešní doby nemůže srovnávat, svůj účel ale ve své době většinou splňovaly.

V současnosti je obsah kartografických děl podrobnější a přesnější díky technickému vývoji zejména v oblastech měřických přístrojů, digitálních technologií a výpočetních nástrojů. Velkou zásluhu na zkvalitnění výstupů kartografické tvorby nese i obor matematické kartografie, která se mohla plně rozvinout až s vývojem výpočetních technologií. Velmi rychlý pokrok v oblasti digitálních technologií, jehož svědky jsme v posledních několika desítkách let, velkou měrou ovlivňuje vývoj oboru kartografie. Počítačové technologie neslouží pouze pro tvorbu kartografických děl, nebo převod analogových map do digitální podoby, ale jsou i nástrojem pro jejich prezentaci, editaci a další využívání. Velkou výhodou digitálních kartografických děl je i skutečnost, že umožňují poskytování uceleného (bezešvého) obrazu i značně rozsáhlých území, což je v případě analogových map z pohledu jejich využití poměrně nepraktické a neefektivní.

Díky vývoji softwarů a aplikací pro zařízení jako jsou např. počítače, mobilní telefony a tablety se kartografie stává bližší i pro uživatele bez odborného (kartografického) vzdělání, kteří se tak dostávají do role „tvůrců map“. Digitální kartografická díla jsou užívána jako pracovní nástroj v různých profesích (např. projektování, urbanismus) i při volnočasových aktivitách (např. Foursquare, což je geolokační služba propojená se sociálními sítěmi, která zprostředkovává sdílení zážitků na právě navštívených místech). Trendem současné doby je také spojení kartografie a informačních systémů v podobě geografických informačních systémů. Kartografie (i když ne ve svojí klasické podobě) je bližší stále většímu počtu lidí. To byl také jeden z důvodů, proč jsem si zvolila diplomovou práci na kartografické téma.

Při výběru námětu diplomové práce jsem se snažila, aby se jednalo o jedinečné téma, které by bylo spojené s určitým druhem tvůrčí činnosti. To mě vedlo k výběru tématu právě z oblasti kartografie, která mi navíc umožnila podrobně se věnovat okolí místa, ze kterého pocházím. Cílem diplomové práce je analýza vývoje zákresu krajiny Blovička (Plzeňský kraj) na topografických mapách na podkladě studia názvosloví a kartografických znaků dostupných historických mapových podkladů a dále vytvoření topografické mapy zájmového území středního měřítka s vlastivědným obsahem v alternativních obsahových a technologických variantách.

2 VLASTIVĚDA

Obecně označení vlastivěda charakterizuje nauku zahrnující jak přírodovědné, tak i společenskovědné poznatky o zemi a krajině, ve které žijeme. Je to zároveň i označení pro školní předmět, který je vyučován ve 4. a 5. třídě základní školy a slouží k tomu, aby si žáci vybudovali kladný vztah ke své vlasti. Cílem tohoto předmětu je, kromě jiného, naučit žáky pracovat s mapou a seznámit je se zemí a oblastí, ve které žijí, její historií, kulturou, základy politického uspořádání a také s jejími společenskými zásadami a principy. Předmětu vlastivěda předchází prvouka (1. – 3. třída ZŠ) a následuje po něm dějepis, zeměpis a občanská nauka a rodinná výchova (6. - 9. třída ZŠ) [3].

Prvouka je společně s vlastivědou a přírodopisem součástí vzdělávací oblasti s názvem člověk a jeho svět (člověk a společnost). Vyučována je v 1., 2. a 3. třídě základní školy v rozsahu 2 až 3 hodin týdně. Součástí výuky je vedení žáka k samostatnosti a tvořivosti, otevřenému a aktivnímu vyjadřování vlastních názorů a znalostí, učí ho správné úrovni komunikace, dodržování stanovených pravidel a řešení problémových situací, což jsou důležité dovednosti pro úspěšný život ve společnosti.

Obsah předmětu prvouka se týká 5 tematických okruhů: místo, kde žijeme, lidé kolem nás, lidé a čas, člověk a jeho zdraví a rozmanitost přírody. Tematickou náplň tohoto předmětu tvoří seznámení s okolím bydliště a životem v něm, základy správného chování, jednání a právy (a povinnostmi) jedince ve společnosti, časová v orientace historii regionu, vyvolání zájmu o kulturní bohatství, poznávání okolní krajiny, vliv lidské činnosti na přírodu, zlepšování a ochrana životního prostředí, vývoj člověka od narození do dospělosti, denní režim, hygiena, zdraví, nemoci, první pomoc, odpovědnost za zdraví a bezpečnost sebe i ostatních lidí.

Výuce vlastivědy, která navazuje na prvouku, je v naší zemi ve 4. a 5. třídě základních škol věnována 1 až 2 hodiny týdně. Kromě nových poznatků se žáci učí vzájemné spolupráci, předávání nově získaných poznatků svému okolí, volbě odpovídající úrovně komunikace, řeší různé problémové situace a jsou vedeni k samostatnosti a tvořivosti. Vlastivěda obsahuje tyto 3 tematické okruhy: místo, kde žijeme, lidé kolem nás a lidé a čas. Znalosti, které žáci získali v předmětu prvouka jsou doplněny a rozšířeny o informace o Evropě a ostatních světadílech, schopnost orientace v terénu a práce s mapou, seznámení s různými druhy lidské činnosti a jejich souvislosti s přírodními podmínkami, o kulturu různých společností, práva a povinnosti občana našeho státu, znalost historie, kultury a kulturních památek jiných států.

Vlastivěda bývá v jednom školním roce rozdělena na dějepisnou a zeměpisnou část a tomu také odpovídají používané učebnice a další pomůcky (pracovní sešity, příruční mapy atd.). Např. žáci 5. třídy blovkové základní školy se v prvním pololetí školního roku učí z učebnice „Vlastivěda 5 - Významné události nových českých dějin“, v níž jsou seznámeni s historicky významnými událostmi našich dějin a s životem, jaký lidé v dřívější době vedli. Ve druhém pololetí používají učebnici „Vlastivěda 5 - ČR jako součást Evropy“, ve které poznávají svůj kraj, Českou republiku a také Evropskou unii z geografického a politického hlediska.

Na učivo vlastivědy navazuje ve vyšších třídách základní školy učivo předmětů jako je přírodopis, dějepis, zeměpis a občanská a rodinná výchova. Výuka těchto předmětů probíhá převážně ve třídách, součástí jsou ale také exkurse na zajímavá místa, různé tematicky zaměřené výlety a také vycházky po okolí školy (obce). Pro názornost výuky je při porovnání s dřívější dobou používáno stále více různých pomůcek, jako jsou např. mapy, globusy, časové osy, multimediální prezentace, výuková videa atd. Ve výuce také žáci řeší různé křížovky, kvízy a soutěže s otázkami, souvisejícími s výukou těchto předmětů. Tyto aktivity připravuje většinou vyučující, někdy ale mají žáci za úkol sami vymýšlet otázky pro své spolužáky.

Výuka vlastivědy samozřejmě neprobíhá pouze na území naší republiky, ale týká se i základních škol (nebo jejich ekvivalentů) v ostatních státech světa. V některých státech je koncepce školních předmětů podobná té naší, v jiných státech se od té naší částečně odlišuje. Předmět vlastivěda tak může být vyučován jako celek, nebo může být rozdělena podobně, jako je tomu u nás od 6. třídy základní školy. Liší se i zařazení předmětů do jednotlivých ročníků studia.

Na Slovensku je vlastivěda vyučována ve 2. až 4. ročníku základní školy. Osnovy jsou velmi podobné těm českým, žáci by podle státního vzdělávacího programu měli získat kladný vztah ke krajině, ve které žijí a zájem o ni. Náplní osnov jsou tematické okruhy jako např.: objevujeme Slovensko, cestujeme po Slovensku, kraj, kde žijí, poznáváme dějiny Slovenska a naše starobylé památky a jejich krása. Od 5. ročníku, stejně jako v českých základních školách od 6. třídy, nahrazují vlastivědu předměty jako např. přírodopis, dějepis, geografie a občanská výchova.

Pro samotné označení „vlastivěda“ by mohl být použit anglický termín „Homeland Study“, který lze přeložit, jako „studium vlasti“. V angličtině je používán i podobný termín, „Local History“, který popisuje obor, zabývající se studiem lokální (místní) historie, který se často soustředí na místní komunitu. Zahrnuje kulturní a sociální aspekty historie a je spojen se shromažďováním a publikací historických dokumentů, popř. ústních svědectví a vyprávění. Vlastivěda, jako předmět, není v Anglii vyučována, na základních školách ji nahrazuje zeměpis („Geography“), dějepis („History“), občanská výchova („Citizenship“) a soubor osobního, sociálního, zdravotního a ekonomického vzdělávání („PSHE“ - „Personal, Social, Health and Economic Education“).

V Německu jsou pro označení předmětu vlastivěda používány termíny „die Landeskunde“, „die Heimatkunde“ a někdy i „die Vaterlandskunde“. Na německých základních školách jsou v současné době vyučovány tyto předměty související s obsahem vlastivědy: Historie („die Geschichte“), geografie („die Erdkunde“/ „die Geografie“), společenské vědy (die Sozialkunde, die Gesellschaftslehre, die Gemeinschaftskunde), různě kombinované předměty ekonomika, politika a právní studie („die Wirtschaft“, „die Politik“ a „das Recht“) a („die Heimat- und“) „die Sachunterricht“ (HSU/SU), což se dá částečně označit za ekvivalent naší prvouky.

Produkty kartografické tvorby zasahují do předmětů prvouka a vlastivěda pouze z části. Náplň prvouky tvoří převážně společenskovedné a přírodopisné poznatky, zatímco

u vlastivědy je přibližně polovina témat dějepisná a druhá polovina je zeměpisná. Kartografické pomůcky jsou nejvíce používány v předmětu zeměpis. Z map jsou využívány tematické mapy, znázorňující např. počet obyvatelstva v jednotlivých regionech České republiky, podnebné pásy Země, množství a druhy lesů v různých oblastech Česka, vývoj územně správního dělení republiky atd. Dalším typem map jsou mapy obecně zeměpisné, jako např. Obecně zeměpisná mapa Evropy nebo České republiky. Nejvíce jsou samozřejmě používány mapy vlastivědné, jako např. v sešitě Vlastivědné mapy pro 4. ročník základní školy, vydaném nakladatelstvím Kartografie PRAHA, a.s.

3 KARTOGRAFIE A KARTOGRAFICKÁ DÍLA

3.1 Vymezení pojmů

Vždy existuje více způsobů, jak lze popsat vědní obor a ani u kartografie tomu není jinak. Různé definice a popisy vznikaly po celou dobu, kdy se tato vědní disciplína vyvíjela a liší se (více či méně) stejně tak, jako se liší i jejich autoři, ať už dobou ve které žili, pohledem na náplň kartografie, nebo účelem, pro který danou definici vytvářeli.

V oborové a studijní literatuře je možné nalézt celou řadu způsobů, jak popsat předmět zájmu oboru kartografie. Rozhodla jsem se držet právních předpisů České republiky a uvést zde, jak na tento základní termín nahlíží české technické normy. Termín „kartografie“ je dle ČSN 73 0401 z roku 1990 definován následovně: *„Kartografie je vědní a technický obor zabývající se zobrazením Země, kosmu, kosmických těles a jejich částí, objektů a jevů na nich a jejich vztahů ve formě kartografického díla a dále soubor činností při zpracování a využívání kartografických děl.“* [4].

Poměrně stručnou definici tohoto termínu uvádí Malé československé encyklopedie z roku 1986, jejímž vydavatelem byla Československá akademie věd. Kartografie je zde označena, jako věda, která původem pochází z řečtiny a je to „... věda zabývající se konstrukcí a obsahem, používáním a rozmnožováním map a jejich dějinami.“ [5].

S vědním oborem kartografie neodmyslitelně souvisí pojem kartografické dílo, který je podle ČSN 73 0401 z roku 1990 definován jako: *„... výsledek kartografického znázornění zemského povrchu, kosmu, kosmických těles nebo jejich částí, objektů, jevů a jejich vztahů na nich spolu s textovými a jinými (např. obrazovými) doplňky; je to např. mapa, mapový atlas, glóbus“* [4].

Termín mapa, je možno definovat více způsoby. Zde uvádím definici tohoto pojmu dle ČSN 73 0401 z roku 1990: *„Mapa je zmenšený generalizovaný konvenční obraz Země, kosmu, kosmických těles a jejich částí převedený do roviny pomocí matematicky definovaných vztahů (kartografickým zobrazením), ukazující prostřednictvím metod kartografického znázorňování polohu, stav a vztahy přírodních, sociálně ekonomických a technických objektů a jevů.“* [4].

Mapový atlas je „... systematický soubor map s jednotnou koncepcí a jednotným kartografickým provedením, spojených podle účelu, území, tematiky, způsobu zpracování, apod., obvykle doplněný jmenným, popř. věcným rejstříkem, popř. průvodním textem, vydávaný v knižní formě nebo ve volných listech“ [4].

Další definice a podrobnější informace o vědním oboru kartografie je možné vyhledat v řadě českých i zahraničních literárních zdrojů – učebnic, skript, encyklopedií a v různé oborové literatuře. Z českých titulů je to např. publikace „Kartografie“ z roku 1987 (vedoucím kolektivu autorů byl Prof. Ing. Vladislav Hojovec, DrSc.), z titulů zahraničních např. 5. vydání knihy Elements of Cartography z roku 1995 (hlavním autorem je Arthur H. Robinson). Zajímavá je také publikace „Kartografické dílo a jeho používání, využívání a zneužívání“ z roku 2007, jehož autorem je Ing. Petr Skála (Fakulta lesnická

a environmentální České zemědělské univerzity v Praze). Obsahuje základní informace o kartografii, kartografických vydavatelstvích a dílech a také výběr z právních norem.

Alternativní možností, kde lze vyhledat informace o vědním oboru kartografie je internet, který v dnešní době představuje asi nejčastější zdroj informací v běžném životě. Např. Multimediální učebnice Kartografie a Geoinformatiky, kterou vytvořili pracovníci Geografického ústavu Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně (dostupná na <http://oldgeogr.muni.cz/ucebnice/kartografie/>), může být pohodlným řešením pro každého, koho zajímají základy a historický vývoj oboru kartografie (a také geoinformatiky). Do podrobností rozvedenou historii kartografie je možné najít v knihách The History of Cartography (nakladatelství The University of Chicago Press), které jsou dostupné ve formátu PDF na webové stránce <http://www.press.uchicago.edu/books/HOC/index.html>. Aktuální informace o dění v oboru kartografie (konání konferencí, články atd.) je možné nalézt na stránkách organizace ICA (International Cartographic Association): <http://icaci.org/>.

3.2 Kartografická díla

Kartografická díla dělíme podle jejich vlastností do několika skupin. Podle [6] je dělíme např. na:

- **rovinná** – dvourozměrná mapová díla, produkovaná:
 - individuálně jako náčrt, plán či **mapa** v různém provedení (díla se zdůrazněním třetího rozměru, kartogramy a kartodiagramy aj.),
 - nebo jako mapový soubor, popř. atlas,
- **prostorová** – fyzické modely, představující zobrazení polohopisu na reliéfně ztvárněnou průmětnu (tyflokartografická díla, mapy reliéfní, glóby).

Podle jiných kritérií lze rozlišit např. kartografická díla:

- **mentální** – grafické vyjádření představy člověka o geografickém prostoru se vizualizuje z obrazové paměti člověka, nebo ze slovních informací o prostoru,
- **analogová** – klasickými technologiemi vyhotovené (papírové) mapy,
- **digitální** – počítačovými technologiemi vzniklé latentní a virtuální mapy, jež jsou často výsledkem vizualizace prostorové databáze (např. digitální, holografické mapy, dynamická kartografická díla, elektronické atlasy),

nebo

- **vlastní kartografická díla** – s topografickým nebo tematickým obsahem, vytvořená s využitím kartografických zobrazení nebo jiných objektivních metod (kartogramy, anamorfní díla),
- **kartografické kuriozity** – zvláštní využití mapy nebo mapového obrazu (např. mapa Čech v podobě růže „Bohemiae Rosa“),
- **kartografické doplňky** – poskytují další informace o území, resp. zobrazovaném jevu (např. grafy, texty, statistické tabulky, znakový klíč [6]).

Ze všech možných druhů kartografických děl zde uvedu pouze podrobnější členění map, protože tvorba konkrétní mapy je součástí této práce.

Existují různá hlediska, podle kterých je možné mapy dále rozdělit do jednotlivých kategorií. Např. v publikaci [6] jsou děleny podle následujících hledisek: **způsob vzniku** (mapy původní, odvozené, částečně odvozené, podkladové a mapová schémata), **měřítko** (mapy malých, středních a velkých měřítek), **kartografické vlastnosti** (konformní, ekvidistantní, ekvivalentní, vyrovnávací), **účel, funkce a funkční styl** (pro vědecké a odborné účely, pro osvětu, sport a kulturu, pro vojenské účely, pro výuku, propagační a reklamní, pro technickohospodářské účely), **obsah** (obecně zeměpisné a tematické), **forma záznamu skutečnosti** (analogové, digitální a mentální), **zobrazený prostor a územní rozsah, koncepce vyjádření skutečnosti, časové hledisko** atd. Některé kategorie nemají přesně vymezené vlastnosti, a proto někdy nemusí být zařazení konkrétní mapy zcela jednoznačné.

3.2.1 Tematické mapy

Podle obsahu lze mapy rozdělit na obecně zeměpisné, topografické, přehledné a tematické. Toto rozdělení je také uvedeno v [7]:

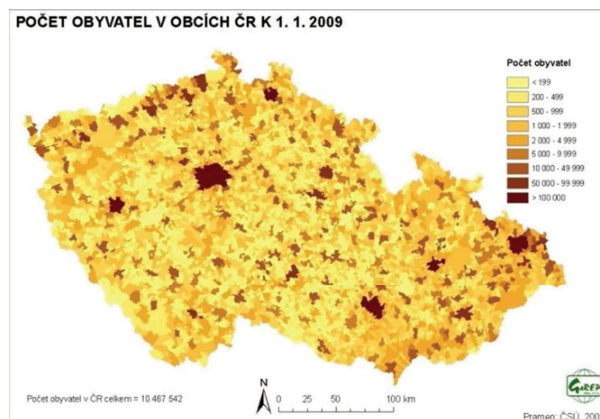
- **mapy obecně zeměpisné** (rozsáhlé geografické celky, vysoká míra generalizace základních fyzicko-geografických i socioekonomických prvků),
- **mapy topografické** (místopisné, podrobné, zobrazující zejména geografickou realitu co nejpodrobněji),
- **mapy přehledné** (chorografické, zřetel na přehlednost před podrobností),
- **mapy tematické** (účelové, speciální, s přednostně vymezenou tematikou v rozsahu jednoho nebo skupiny prvků, ostatní mohou být potlačeny nebo vynechány).

Tematické mapy většinou bývají mapy odvozené, což znamená, že vznikají na podkladě již dříve vytvořených map (často středních měřítek – tj. od 1: 5 000 do 1: 200 000), nebo z digitálníchází dat, většinou většího měřítka a podrobnějšího obsahu. Při zmenšování měřítka je nutné obsah podkladové mapy v odpovídající míře generalizovat [6].

Tematické mapy je možné definovat jako mapy, které na topografickém podkladě, přebíraném z vhodné výchozí (podkladové) mapy, podrobně zobrazují zvolený obsah. Náplň tematického kartografického díla tvoří zájmové přírodní, společenské a technické objekty a jevy a jejich vzájemné vztahy, jako jsou poloha, rozšíření, pohyb, frekvence výskytu, intenzita, kvalita, kvantita atd. Tematické mapy v podstatě mohou mapovat jakoukoli oblast lidské činnosti a libovolné objekty a jevy lokalizované v území [7]. Příklad tematické mapy viz Obr. 3-1.

Tematické mapy prezentují hlavně netopografické objekty a jevy (nelze je v reálném světě jednoznačně lokalizovat) za použití převzaté topografické osnova. Vstupní tematické informace mohou být získány na základě přímého šetření v terénu, interpretací

leteckých snímků, z datovýchází geoinformačních systémů atd. Použité formy kartografického jazyka mají často původ ve statistické grafice. Výrazové prostředky tematické mapy se vyznačují vysokým stupněm abstrakce, nemívají tedy asociativní povahu, typickou pro topografickou kartografii [7].

Obr. 3-1 Příklad tematické mapy (převzato z [8])

Zpracovateli obsahu těchto map nebývají geodeti a kartografové, ale spíše geografové, statistici, demografové, územní plánovači, urbanisté a další specialisté různých oborů, kteří do topografického podkladu zanášejí a kartograficky vyjadřují oborové tematické informace. Primárním úkolem je komplexní vyjádření tematických charakteristik daného jevu, jeho struktury, kvality, kvantity, významu a vnitřních i vnějších vazeb. Přesná polohová lokalizace kartografického vyjádření těchto informací je v tomto případě druhořadá [7].

Důležité je správné vyhodnocení vstupních tematických dat, k čemuž slouží kategorie s filozofickým a matematicko-statistickým podtextem, jako jsou např. indukce a dedukce, analýza a syntéza, analogie, hypotéza, korelace atd. Pro vyjádření tematických informací (jevů a objektů) se používá různých kartografických vyjadřovacích prostředků (jako např. body, pohybové čáry, izolinie, blokdiagramy, tabulky, grafy, kartodiagramy, kartogramy a další [7]).

Skupinu tematických map je možné dále dělit na mapy fyzicko-geografické (přírodních jevů) a socioekonomické (společenských jevů). Fyzicko-geografické mapy zahrnují vše, co vzniklo převážně přírodní činností. Jsou to např. mapy geologické, speleologické, klimatologické, hydrologické, oceánografické a mnoho dalších. Mapy socioekonomické zahrnují objekty a jevy, které jsou výsledkem lidské činnosti, nebo s ní nějakým způsobem souvisejí. Jsou jimi např. mapy hospodářské, politické, dějepisné, archeologické, pozemkové, navigační atd. Dále mohou existovat i tematické mapy zahrnující jak údaje fyzicko-geografické, tak i socioekonomické, navíc na vysoké úrovni abstrakce, jakými jsou např. mapy životního prostředí nebo mapy hodnocení krajiny [7].

Mezi tematické mapy se (kromě map pro školní a výukové účely) dají zařadit i mapy pro veřejnost (např. všeobecně vzdělávací, turistické, reklamní a propagační mapy a také orientační plány měst). Úkolem těchto map je sice také vzdělávání a podávání

informací různého druhu, ale cílovou skupinou nejsou žáci základních škol, nýbrž spíše dospělí lidé [6].

Hranice mezi tematickou a topografickou kartografií (která produkuje všeobecně geografické mapy) je do jisté míry subjektivní. Topografické dílo je dílo polytematické. Různá témata jsou zde zastoupena v různých proporcích (vodstvo, sídla atd.). Na tematických dílech je tento obecný obsah často redukován, slouží pouze pro orientaci a je doplněn o vlastní tematický obsah (socioekonomické, geologické a další charakteristiky) [6].

3.2.2 Vlastivědné mapy

Vlastivědné mapy se řadí mezi mapy tematické, které přednostně vyjadřují vymezenou tematiku, zatímco ostatní (pro daný účel méně důležité) informace jsou potlačeny, případně mohou být i úplně vynechány. Vyzdvižena (nebo potlačena) může být pouze jediná informace, stejně jako i více informací najednou [6].

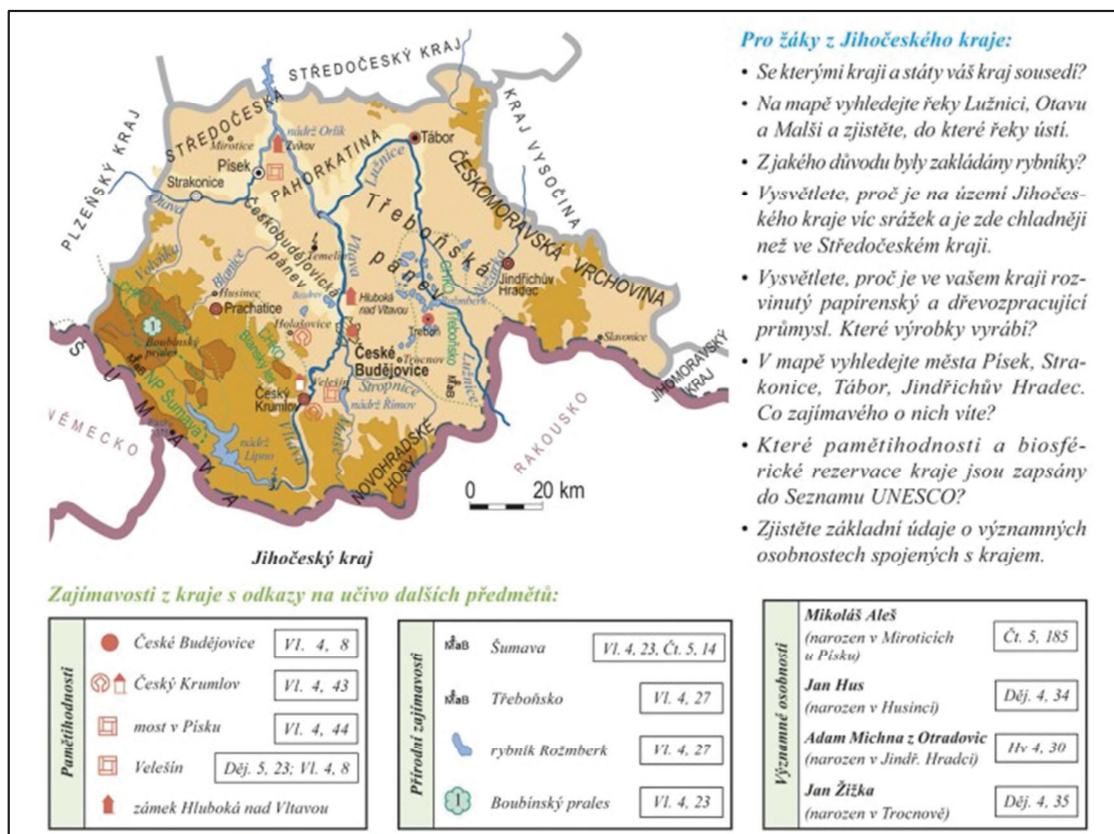
Vlastivědné mapy, které často slouží jako školní pomůcky, bývají vyhotovovány ve formě nástěnných, obrysových (slepých), nebo příručních map. Také je lze nalézt v různých publikacích, např. ve vlastivědných atlasech a jiných souborech map, nebo bývají součástí učebnic vlastivědy. Na Obr. 3-2 je možné vidět ukázky vlastivědných pomůcek, které používají žáci základních škol.

Obr. 3-2 Ukázky vlastivědných školních pomůcek (Převzato z [9] (vlevo) a z [10] (vpravo))

3.2.2.1 Charakteristiky vlastivědných map

Vlastivědné mapy slouží kromě jiných účelů i jako pomůcky při výuce vlastivědy a prvouky. Proto je nutné, aby jejich obsah a forma odpovídaly mentální úrovni dětí příslušného věku, nástěnné mapy navíc musí vyhovovat požadavku dobré čitelnosti z větších vzdáleností. Výrazové prostředky těchto map musí respektovat didaktické zásady. Pro výukové účely mohou sloužit kromě vlastivědných map i mapy dějepisné, nebo etnografické [6]. Ukázka mapy z učebnice vlastivědy viz Obr. 3-3.

Obr. 3-3 Ukázka z učebnice Vlastivěda 5 - ČR jako součást Evropy (Převzato z [11] a upraveno)

Důležitým aspektem při tvorbě vlastivědné mapy je, kromě vhodně zvoleného obsahu a měřítka, také dostatečná názornost a snadná rozlišitelnost jednotlivých prvků dané mapy a snadná zapamatovatelnost důležitých informací. Zvýraznění, nebo naopak snížení významu vybraných prvků se dá docílit např. použitím různých odstínů a sytostí barev a také typů a tlouštěk čar. Stejného efektu se dá docílit i použitím různého vzoru výplně ploch, nebo volbou vhodných mapových znaků. Je dobré používat barvy a znaky s vysokou mírou asociativity (motivovanosti), které budou vždy dobře čitelné a rozpoznatelné, bez ohledu na to, zda budou bodové (geometrické, symbolické, obrázkové, alfanumerické), liniové či areálové. Je důležité vhodně zvoleným způsobem a odpovídající měrou zvýraznit podstatné informace na úkor nepodstatných, aby výsledný produkt splňoval svůj účel.

Mapové znaky tedy bývají většinou vytvářeny speciálně pro danou vlastivědnou mapu. Často zobrazovaný objekt (popř. jev) znázorňují schematicky, nebo jsou jeho zmenšenou a zjednodušenou kopií.

Není běžné, aby byly výrazové prostředky těchto map podrobeny větší míře standardizace a unifikace, jako je tomu např. u mapových znaků topografických map. K tomu, aby mapa plnila svůj účel, je také nutné vytvořit srozumitelnou legendu mapy, která obsahuje přehled výrazových prostředků včetně jejich významu.

Dalším důležitým prvkem mapy je text, tedy popisná složka, která má zásadní vliv na informační schopnost mapy. Vlastními jmény, nebo různými kvalitativními a kvantitativními charakteristikami popisuje grafický zakres mapových prvků. Textem se vyjadřuje např. geografické názvosloví, mimorámové údaje, nebo legenda mapy. Je třeba také vhodně zvolit druh písma, jeho velikost, barvu, správné umístění atd. [7], a to vždy s ohledem na cílovou skupinu uživatelů, které může textová informace více či méně komplikovat plné užití mapy.

Vlastivědné mapy proto mohou (musí) být doplněny barevnými ilustracemi, nebo fotografiemi, které napomáhají s představou o zobrazovaných skutečnostech a ilustrují informace zobrazené v mapě. Dále na nich mohou být uvedeny doplňkové informace nebo různé otázky a úkoly. Je důležité, aby na mapě nebylo příliš mnoho informací. To by mohlo mít za následek špatnou čitelnost mapy a také potlačení informací, které měly být původně vyzdvíženy.

3.2.2.2 České a zahraniční vlastivědné mapy a atlasy

Tvorba vlastivědných map a atlasů je specifickým podoborem kartografie. Každá mapa svým způsobem vzdělává, nebo alespoň informuje čtenáře o skutečnostech, které jim nejsou známy. Vlastivědné mapy jsou ale speciální tím, že jsou zaměřeny na vzdělávání žáků prvních (příp. druhých) stupňů základních škol. Skutečnosti, které jsou žákům předávány prostřednictvím vlastivědných map, jsou z oblasti dějepisné, zeměpisné, přírodopisné, socioekonomické a kulturní.

Výrobu map většinou zajišťuje kartografický podnik, v němž pracují mimo jiné kartografové – sestavitelé, designéři a IT specialisté, kartolitografové, grafici a další odborníci z oborů, zabývajících se zpracováním předloh a tiskem. Je vhodné, aby byli v dané společnosti zaměstnání také pracovníci s didaktickou specializací, neboť vytváření vlastivědných a jim podobných map, si žádá přeci jen jiný přístup, než vydávání map s klasickým tematickým či topografickým obsahem. Např. požadavky na přesnost vlastivědných map jsou ve velké míře převýšeny požadavky na jejich názornost a srozumitelnost. U většiny školních pomůcek pro žáky základních škol je také vyžadováno, aby byly koncipovány v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání (RVP ZV) nebo schváleny Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy České republiky (MŠMT ČR) jako učební pomůcka.

Tvorba samotných kartografických děl ale není jedinou důležitou činností spojenou s kartografickým oborem. Velmi významná je i další fáze cesty vytvořených děl ke čtenáři, kterou je následná distribuce. Vydáváním vlastivědných map se zabývá mnoho českých i zahraničních společností. Největšími a nejznámějšími z českých vydavatelství jsou Kartografie PRAHA, a.s., SHOCart, spol. s r.o., Stiefel Eurocart s.r.o. (působící i na Slovensku), Geodézie ČS a.s., Nakladatelství FRAGMENT, s.r.o., Nakladatelství Slovart, s.r.o., NOVÁ ŠKOLA, s.r.o. Seznam vybraných vlastivědných map a atlasů, vydaných těmito společnostmi je uveden v Tab. 3-1.

Tab. 3-1 Seznam českých vlastivědných map a atlasů

Vydavatelství	Název	Popis
Kartografie PRAHA, a.s. http://www.kartografie.cz/	Česká republika/ vlastivědná mapa	nástěnná mapa
	Vlastivědné mapy pro 1. stupeň ZŠ (stará verze)	sešitový atlas
	Vlastivědné mapy pro 1. stupeň ZŠ (nová verze)	sešitový atlas
	Svět / sešitový atlas pro základní školy	sešitový atlas
	Vlastivědné mapy pro 4. ročník základní školy	soubor map
	Soubor vlastivědných map pro 4. ročník základních škol	soubor map
SHOCart, spol. s r.o. http://www.shocart.cz/cs/	Školní atlas Česká republika a Evropa	školní atlas
	Česká republika - administrativní a obecně zeměpisná	stolní mapa
Stiefel Eurocart s.r.o. http://www.stiefel-eurocart.cz/	ČR - naše vlast, DUO	nástěnná mapa
	ČR - vlastivědná / přehled dějin českých zemí, 2v1	nástěnná mapa
	Dějiny českých zemí	nástěnná mapa
Geodézie ČS a.s. http://www.jihocesky-kraj.cz/mapcentrum/geodezie.htm	Vlastivědný atlas ČR	školní atlas
	Vlastivědná mapa	nástěnná mapa
	Vlastivědný atlas pro 4. a 5. ročník ZŠ	sešitový atlas
Nakladatelství FRAGMENT, s.r.o. http://www.fragment.cz/	Dětský ilustrovaný atlas – Česká republika	dětský atlas
Nakladatelství Slovart, s.r.o. http://www.slovart.cz/	Můj první atlas ČR, aneb putování Vítka a Štěpánky	dětský atlas
NOVÁ ŠKOLA, s.r.o. http://www.nns.cz/blog/	Náhradní mapa k učebnici Vlastivěda 4 - Poznáváme naši vlast	náhradní mapa k učebnici

Jednou z nejvýznamnějších tuzemských společností v oboru tvorby a rozšiřování kartografických děl je Kartografie PRAHA, a.s. (založena 4. 5. 1992), její počátky lze hledat až v roce 1954. Její činností je redakční zpracování a tvorba kartografických děl a jejich rozšiřování v rámci nakladatelsko - vydavatelské činnosti. Jedná se o ryze českou společnost, která se zaměřuje zejména na tvorbu map a atlasů pro školy, automap a autoatlasů, velkých zeměpisných atlasů pro veřejnost, geografických lexikonů a encyklopedií, plánů a atlasů Prahy a dalších českých měst. V nabídce vydavatelství však nechybějí ani veřejností velmi vyhledávané ucelené série turistických a cykloturistických map, mapy vodácké či tematické atlasy, jako například rybářský atlas. Významnou součástí vydavatelského portfolia společnosti je vytváření kartografických produktů na míru konkrétním zákazníkům [12].

Dalším kartografickým vydavatelstvím, které patří mezi největší v České republice a na Slovensku, je firma SHOCart, spol. s r.o., založená roku 1990. V roce 2008 toto kartografické vydavatelství koupila společnost freytag & berndt. Vydavatelství SHOCart se zabývá tvorbou, vydavatelskou a nakladatelskou činností v oboru užité kartografie, reklamní grafiky, zakázkové výroby propagačních a jiných tiskovin a obchodem s těmito tiskovinami. Mezi základní produkty patří turistické a cykloturistické mapy a průvodce,

zimní turistické a lyžařské mapy a rybářské mapy, automapy, autoatlasy, městské atlasy a průvodce, školní mapy, nástěnné mapy (geografické a politické) a další [13].

Stiefel Eurocart s.r.o. je česká firma náležící do mezinárodně působícího seskupení Stiefel Group Europe, sídlícího v Německu. Toto seskupení bylo založeno v roce 1982 a jeho předmětem činnosti je kartografická tvorba, tvorba školních pomůcek a také reklamních předmětů (včetně velkoformátového tisku). Do tohoto seskupení patří firmy z několika zemí Evropy [14].

Vydávání vlastivědných děl se netýká pouze naší republiky. Na Slovensku např. působí stejnojmenná firma, jako u nás: Stiefel Eurocart s.r.o. a dále společnosti MAPA Slovakia a VKÚ, a.s., Harmanec. Z dalších zahraničních vydavatelů mohou jmenovat vydavatelství Ernst Klett Verlag GmbH, německé vydavatelství Coppentrath Verlag GmbH & Co KG. Seznam vybraných zahraničních vlastivědných map a atlasů je uveden v Tab. 3-2.

Tab. 3-2 Seznam zahraničních vlastivědných map a atlasů

Vydavatelství	Název	Popis
Stiefel Eurocart s.r.o. http://www.stiefel-eurocart.sk/	Slovenská republika - naša vlasť, DUO	nástěnná mapa
	SR vlastivedná mapa /Prehľad dejín, 2v1	nástěnná mapa
	Slovenská republika na tematických mapách, 2 v 1	stolní mapa
	Deutschland im Überblick, 2v1	nástěnná mapa
MAPA Slovakia http://www.mapaslovakia.sk/	Vlastivedný atlas	školní atlas
VKÚ, a.s., Harmanec http://www.vku.sk/	Školský atlas vlastivedný	školní atlas
Ernst Klett Verlag GmbH http://www.klettmaps.com/folien-landeskunde.html	Landeskunde auf einen Blick	složka výukových karet (listů)
Coppentrath Verlag GmbH & Co KG - Coppentrath Kinder https://shop.coppentrath.de/	Felix-Deutschlandkarte	mapa pro děti

Ernst Klett Verlag GmbH je německé nakladatelství, náležící do skupiny Klett Gruppe. Toto seskupení sdružuje 58 společností ze 14 zemí a patří mezi přední evropské korporace zaměřené na vzdělání. Počátky první ze společností lze hledat až v roce 1897. Portfolio Klett Gruppe obsahuje vše od klasických učebnic až po moderní učební pomůcky, od odborné literatury po klasiku. Klett Gruppe poskytuje i služby spojené se vzděláváním (např. nabízí možnost distančního studia různě zaměřených oborů). Vydavatelství Ernst Klett Verlag sídlí ve Stuttgartu a má několik poboček a kontaktních míst ve velkých městech [15].

4 BLOVICKO

Pro zpracování vlastivědné mapy jsem si zvolila okolí města, ze kterého pocházím. Obec Blovice se nachází v jihozápadních Čechách v Plzeňském kraji přibližně 20 km jižně od Plzně (v okrese Plzeň – jih) - viz Obr. 4-1. Leží v údolí řeky Úslavy na železniční trati z Plzně do Českých Budějovic. Je to obec s pověřeným obecním úřadem (POÚ) a zároveň také obec s rozšířenou působností (ORP). Jakožto největší město v okolí jsou přirozeně centrem regionu, poskytujícím poměrně širokou nabídku zdravotní péče, vzdělávání, sportovního a kulturního vyžití a také dobré dopravní spojení s okolními vesnicemi i městy.

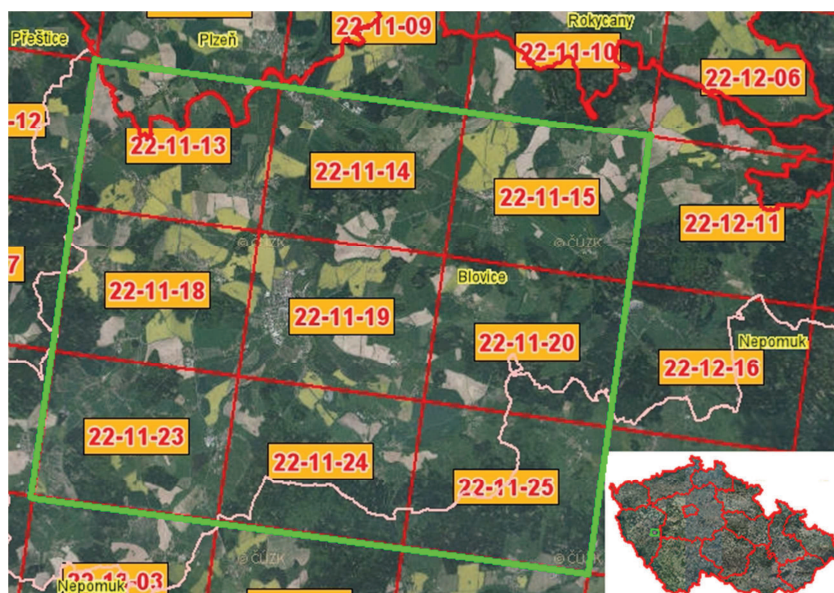
Obr. 4-1 Poloha města Blovice na mapě ČR [16]

Pod správu Blovic náleží celkem 9 místních částí a vesnic (Blovice, Bohušov, Hradiště, Hradišťský Újezd, Hradišťská Lhotka, Komorno, Stará Huť, Štítov, Vlčice). Žije zde přibližně 4000 obyvatel. Správní obvod ORP Blovice je vymezen územím obcí: Blovice, Borovno, Dražkov, Chlum, Chocenice, Jarov, Letiny, Louňová, Milínov, Míšov, Nové Mitrovice, Seč, Spálené Poříčí, Střížovice, Únětice, Vlčtejn, Zdemyslice, Žákava a Ždírec.

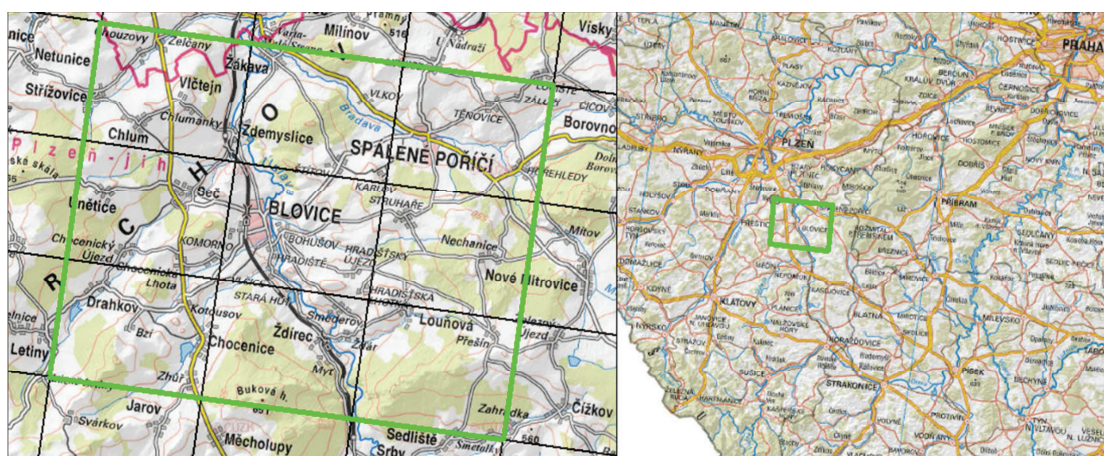
Původním záměrem bylo vytvořit vlastivědnou mapu zahrnující celý správní obvod Blovic, který je poměrně rozsáhlý. Území ORP Blovice zasahuje do 26 listů Základní mapy České republiky v měřítku 1: 10 000 (ZM 10). Území POÚ Blovice zasahuje do 16 listů ZM 10. ČÚZK (Český úřad zeměměřický a katastrální) ale poskytuje studentům data pro vyhotovení diplomových, bakalářských a semestrálních prací bezplatně pouze v omezeném rozsahu (maximálně 10 mapových listů mapy měřítka 1: 10 000). Vzhledem k těmto skutečnostem bylo zájmové území zredukováno a zařazena do něj byla pouze část obvodu ORP Blovice. Vybráno bylo 9 mapových listů tak, aby pokrývaly centrální část správního obvodu a 2 největší města v blízkém okolí. Vzhledem k členitosti hranic správního obvodu do zájmového území spadají i obce náležící do jiných správních obvodů (ORP Přeštice - okres Plzeň - jih, ORP Nepomuk - okres Plzeň - jih, ORP Plzeň - okres Plzeň – město viz Obr. 4-2).

4.1 Popis zájmového území

Mapovými listy, které vymezují zájmové území, jsou listy ZM ČR číslo 22-11-13, 22-11-14, 22-11-15, 22-11-18, 22-11-19, 22-11-20, 22-11-23, 22-11-24 a 22-11-25. Schéma jejich rozložení je možné vidět na Obr. 4-2 (zájmové území je na něm ohraničeno zeleným obdélníkem).

Obr. 4-2 Vyznačení zájmového území a jeho polohy na mapě ČR (Ortofoto) [16]

Obr. 4-3 Zájmové území na Základních mapách ČR [16]

Použité mapové listy zasahují do území okresu Plzeň-jih a částečně i Plzeň město, kam náleží obce Želčany a Chouzovy (severozápadní část zájmového území) a nacházejí se na nich 2 obce se statutem města (Blovice a Spálené Poříčí) a několik dalších vesnic, osad a samot, jak je možné vidět na Obr. 4-3. Napříč celým územím, přibližně ve směru z jihu na sever, se táhne řeka Úslava, při níž vede železnice. Úslava je jednou ze 4 řek (Úslava, Úhlava, Radbuza a Mže), protékajících Plzní. Ústí do řeky Berounky, která formálně vzniká soutokem Mže a Radbuzy. Ve stejném směru, napříč celým územím, také vede silnice první třídy číslo 20 (zároveň evropská silnice E49), spojující Plzeň s Českými

Budějovicemi viz Obr. 4-3. Další silnice první třídy (tentokrát číslo 19), spojující Plzeň a Tábor, vede přímo přes město Spálené Poříčí. Její část kopíruje tok říčky Bradavy, která protéká Spáleným Poříčím a u Nezvěstic se vlévá do Úslavy.

Krajinnou strukturu zájmového území tvoří v největší míře zemědělská půda a zastavěná území obcí. Dále se zde vyskytují lesní porosty větší či menší plošné výměry a někdy i osamocené hospodářské statky. Největšími vodními plochami v zájmové oblasti jsou rybníky Výsovák a Pozorka, nacházející se v jihozápadní části a Hutský rybník jižně od Blovic. Největšími plochami s lesním porostem jsou oblasti Chýlava a Doubrava v jižní části, oblast Kamensko v severní části a také zalesněné území v okolí obce Nechanice ve východní části zájmového území.

V jižní části zájmového území (většina plochy je na mapovém listu 22-11-24 viz Obr. 4-2) se nachází Přírodní park Buková hora – Chýlava. Největší část tohoto přírodního parku je tvořena lesy, hlavně listnatými a smíšenými. Uvnitř přírodního parku se nachází Národní přírodní rezervace Chejlava na úbočí Bukové hory, která je s výškou 651 m n. m. nejvyšším vrcholem nejen Přírodního parku Buková hora – Chýlava, Nejvyšším vrcholem zájmového území s výškou 662 m n. m. Maštýř, nacházející se ve východní části území v blízkosti obce Přesín. Malou částí do zájmového území také zasahuje i Přírodní park Brdy (ve východní části území). Zde se nachází Přírodní památka Hořehledy, kde je možné vidět zbytky lužního lesa a mokřadní olšiny.

Z celkové rozlohy oblasti zabírá nejvíce plochy zemědělská půda, z ní hlavně orná půda. Zemědělství je zaměřeno hlavně na pěstování pšenice, ječmene, řepky a kukuřice, co se týče rostlinné výroby. V živočišné výrobě převládá chov skotu a prasat.

Ve městě Blovice se nachází řada kulturních památek a zajímavých historických objektů. Jeho dominantou je gotický kostel sv. Jana Evangelisty s empírovými sochami v průčelí. Postavený byl v letech 1760 - 1767 v severovýchodní části města. V jeho blízkosti byla vybudována kaple s hrobkou Kolovratů a Pálffyů a také zde byl v roce 1873 umístěn litinový [17]. Kostel je zobrazen na Obr. 4-4.

Obr. 4-4 Současná podoba zámku Hradiště (vlevo, převzato z [18] a upraveno) a kostel sv. Jana Evangelisty na historické pohlednici z roku 1905 (vpravo)

V jižní části obce, ve čtvrti Hradiště, se nachází pseudogotický zámek Hradiště s přilehlým zámeckým parkem (viz Obr. 4-4). Byl postaven v 16. století na místě, kde původně stála gotická tvrz z 15. století. Do současné pseudogotické podoby byl přestavěn v 70. letech 19. století, kdy jej vlastnili Pálffyové. Zámek je v současné době sídlem Muzea jižního Plzeňska v Blovicích, které zde pořádá množství výstav, trhů a jiných kulturních akcí. V zámecké kapli sv. Ondřeje se také konají koncerty a slouží jako slavnostní síň pro různé příležitosti [18].

Dalším zajímavým objektem ve městě Blovice je pseudorenesanční městská radnice s budovou bývalého berního úřadu a soudu na náměstí, několik pískovcových soch a sousoší z počátku 18. století, budova bývalé židovské synagogy, rozlehlý židovský hřbitov atd.

Řada zajímavých míst se také nachází v blízkém okolí města, jako např. zřícenina hradu v obci Vlčtejn. Okolím prochází několik značených turistických tras (z nichž se 3 setkávají přímo na blovickém Masarykově náměstí) a řada značených cyklistických tras. Na kopcích v oblasti Blovicka je bezpočet vyhlídek, které umožňují výhled na okolní členitou krajinu. Např. z vrchu mezi Štítovem a Žákavou je možné vidět oblast Vojenského újezdu Brdy a z nejvýše položeného úseku cesty mezi Louňovou a Žďárem je výhled na zámek Zelená Hora a část Šumavy.

Zajímavým místem je i město Spálené Poříčí, které je druhým největším městem v oblasti, hned po Blovicích. Je to podbrdské městečko, jehož centrum je vyhlášeno městskou památkovou zónou. V době třicetileté války obec opakovaně vyhořela a díky tomu získala přívlastek „Spálené“. K vidění je zde např. renesanční zámek, který postavil Adam Vratislav z Mitrovic v roce 1617 na místě, kde dříve stávala gotická tvrz. K zámku byla v 19. století dostavěna novogotická věž, díky níž získal dnešní podobu. Městu byl udělen titul Historické město roku 2003 [19].

4.2 Historie

4.2.1 Osídlování Blovicka

Nejstarší nálezy, dokazující osídlení v kraji jsou podrobně popsány v publikaci [20] a ve výzkumu Pavla Vařeky a jeho spolupracovníků v [21]. Je možné datovat je do mladší doby kamenné (přibližně 4. tisíciletí př. n. l.). Archeologům se na Blovicku podařilo lokalizovat několik míst, na nichž byly patrné pozůstatky po dřívějším osídlení.

Podařilo lokalizovat se lokalizovat tři zaniklá středověká sídliště, v nichž byly nalezeny i důkazy o starším osídlení. Pozůstatky vsi zvané Chýlava (Chejlava), z vrcholného středověku, se podle písemných pramenů měly nacházet v blízkosti křížení 2 cest v lesní oblasti Chýlava (v jižní části zájmového území), v poměrně extrémní poloze pro osídlení (lesní prostředí, vrcholová partie při prameništi). Druhou lokalitou je výšinné sídliště Bzík, nacházející se v blízkosti současné obce Bzí a stejnojmenné hory Bzí v jihozápadní části zájmového území. Relikty této vsi zaujímají polohu v pramenné pánvi, z jižní, západní a částečně i severní strany uzavřené strmými svahy hory Bzí [21].

Třetí zaniklou vsí, jejíž poloha byla při výše zmiňovaném výzkumu potvrzena, je Kamenice, o níž existuje první písemná zmínka v zakládací listině Kladrubského kláštera z roku 1115. Ze všech tří je to ves situována nejbližší městu Blovice, v lese oblasti Kamensko. Kamensko je zalesněný prostor nacházející se mezi Blovicemi, Žákavou a Spáleným Poříčím. Zaniklá ves je situována přibližně 450 m severním směrem od nejvýše položeného ze tří Kamenských rybníků (Horního Kamenského rybníka). V této lokalitě byly na základě historických mapových podkladů také identifikovány relikty zaniklé novověké hájovny [21].

V blízkosti Kamenska, na jeho severovýchodním okraji, se nacházela i ves Lhotka, která pravděpodobně vznikla někdy ve 13. století. Roku 1620 byla vypálena společně se Spáleným Poříčím. Poté zde byl vybudován poplužní dvůr, který byl později přebudován a rozšířen. V současnosti se zde nacházejí také stáje, venkovní jízďárna a velká krytá jízďárna [22].

V Kamensku byly také na dvou lokalitách nalezeny důkazy o lidském osídlení vyvýšených oblastí v době kamenné. První oblastí je výšinné sídliště Polánka, nacházející se na výrazné skále, která je v dnešní době zarostlá a z velké části obestavená chatovou osadou. Sídliště je situováno v jihozápadním výběžku lesní oblasti Kamensko nad řekou Úslavou. Druhá lokalita s pozůstatky osídlení z doby kamenné se nachází na skalním hřebenu, v severní části oblasti Kamensko, nedaleko obce Vlkov. Nazývána je „Babiny“. Jedná se o výšinné sídliště lidu chámské kultury. Zdejší nálezy byly datovány do doby přibližně 2,5 tisíce let př. n. l. [23].

Další zaniklou vsí Blovicka je Pokojnice (někdy také Pokonice) se stejnojmennou tvrzí, která se nacházela v její blízkosti. První písemná zmínka o středověké tvrzí pochází z roku 1357, zanikla pravděpodobně v 15. století. Její pozůstatky je možné nalézt asi 800 m jihozápadním směrem od obce Žákava [24]. Další tvrz podle [25] údajně stála přímo ve vsi Žákava v blízkosti kostela a asi 2 km jižně od obce Těnovice, nedaleko rybníka Hvíždalka v severozápadní části zájmového území na místě, které je nazýváno jako Šroubkův hrad, nebo také Těnovická tvrz.

Dalším místem s patrnými pozůstatky dřívějšího osídlení je zřícenina hradu Vlčtejn, nacházející se ve stejnojmenné obci Vlčtejn asi 4 km severozápadně od Blovic. Do dnešní podoby byl pravděpodobně přestaven na konci první poloviny 14. století, kdy ve zdejším kraji vyvíjel stavební aktivity rod Rožmberků.[26].

4.2.2 Politické uspořádání a správní jednotky na území Blovicka

První písemná zmínka o Blovicích byla podle brožury [27] zaznamenána již v roce 1284. Byly tehdy trhovou vsí, patřící pod cisterciácký klášter v Pomuku, který je dnes známý jako Nepomuk, rodiště svatého Jana Nepomuckého, a který se nachází ve vzdálenosti asi 13 km na jih od Blovic. Vrchností Blovic byl až do roku 1420 nepomucký klášter. Poté byly Blovice v držení např. Šternberků, pánů Roupovských z Roupova, hrabat z Kolovrat a Pálffyů [20].

Na konci 14. století byly Blovice podle publikace [20] trhovou vsí, která měla právo soudit, již v roce 1374 měly kostel a faru. Podle [28] byly roku 1465 povýšeny na město (podle [20] už roku 1383). V 16. století byl v obci Hradiště (v současnosti místní čtvrť města Blovice) na místě, kde stávala gotická tvrz z 15. století, postaven zámek Hradiště. V brožuře [29] je uvedeno, že jakožto městečko poddané měly Blovice mnohá privilegia udělená českými králi a také svůj znak. V průběhu 15. a 16. století postupně získali blovičtí občané „*právo svobodně nakládati se svým majetkem, prodávati jej a odkazovati, právo pořádání osmidenního jarmarku a právo vařiti a šenkovati pivo*“.

Původně tržní ves Poříčí vznikla pravděpodobně ve 13. století. Roku 1239 (písemná zmínka o této obci) prodal tuto ves Budislav z Rožmitálu kladrubskému klášteru. Roku 1617 byla zdejší tvrz přestavěna na renesanční zámek. V roce 1620 bylo celé městečko vypáleno císařským vojskem a utrpělo i dalšími průtahy vojsk roku 1645. Od těch dob bylo Poříčí, zváno Spálené. V roce 1749 bylo prodáno kapitule sv. Víta v Praze a roku 1756 byl před vojáky ukryt (ve zdejším zámku) svatovítský chrámový poklad [30].

Od 15. století do roku 1751 celé Blovicko náleželo pod správu Plzeňského kraje, který byl 23. 1. 1751 rozdělen na dvě části – kraj Klatovský a Plzeňský. Jejich hranice se v okolí Blovic různě klikatila. Přesný průběh hranice krajů je složité popsat, je možné vidět jej na historické mapě Plzeňského a Klatovského kraje z roku 1807, uvedené v Příloze č. 4. Blovice se nacházely na území Klatovského kraje, Spálené Poříčí náleželo pod správu Plzeňského kraje. Od 30. 1. 1833 celé Blovicko opět náleželo pod Plzeňský kraj [20].

Na Blovicku se v dobách Rakouského císařství (1804 – 1867) nacházelo několik panství (německy Herrschaft). Bylo to např. panství Hradišťské, Štáhlavské, Poříčské (Spálenopoříčské), jež se stýkala v Kamensku, poblíž Blovic. Dále to bylo panství Chocenice, Nechanice, Zelená Hora, Lukavické a Nebílovské. Panství byla na našem území zrušena po roce 1848.

Roku 1850 přibýly k dosavadním krajským úřadům okresní hejtmanství a okresní soudy. Okresní hejtmanství v Rokycanech bylo tvořeno soudním okresem Rokycany a Blovice. Dne 26. 5. 1855 byl zřízen samostatný smíšený politicko – soudní okresní úřad v Blovicích. Roku 1862 byl položen základ k okresní samosprávě a v Blovicích vzniklo okresní zastupitelstvo. V roce 1868, po vzniku Rakousko – Uherské monarchie (8. 6. 1867 – 31. 10. 1918), zanikl okresní úřad Blovice a soudní okres Blovice se stal součástí okresního hejtmanství v Plzni. Okresní samospráva v Blovicích byla zrušena 1. 12. 1928, kdy okres Blovice přešel pod okres Plzeň – venkov [20].

V období mezi roky 1939 a 1945 patřilo Blovicko pod obvod vrchního zemského rady Plzně. Po osvobození bylo obnoveno správní členění z doby před rokem 1938. Obce Ždírec, Blovice, Zdemyslice a Žákava leží na demarkační linii, při osvobození v roce 1945 se zde tedy setkala americká armáda s Rudou armádou. Po revoluci byl v roce 1949 znovu vytvořen okres Blovice, který byl zrušen roku 1960. Tehdy vznikl okres Plzeň – jih. Některé složky s působností pro celý okres, jako např. Okresní archiv nebo Okresní muzeum, byly ponechány v Blovicích. Od roku 1960 náleží pod správu Západočeského kraje a od 1. 1. 2000 opět patří do kraje Plzeňského [20], [31].

5 BLOVICKO NA HISTORICKÝCH MAPÁCH

V této kapitole bych se chtěla věnovat tomu, jak bylo Blovicko zobrazováno na mapách, od těch nejstarších až po současné. V mém případě se cíleně jednalo (většinou) o mapy středního měřítka, zachycující zájmové území (příp. jeho převážnou část).

Při vyhledávání historických map je obecně možné čerpat z několika zdrojů. Na prvním místě to jsou muzea a archivy, které vlastní rozsáhlé sbírky nejrozličnějších předmětů, tedy i map. Další (v současnosti asi nejdostupnější) alternativou je vyhledávání historických kartografických děl na internetu. V neposlední řadě mohou být velmi užitečným zdrojem i soukromí sběratelé nebo historici.

Historická kartografická díla mohou být součástí sbírek velkých muzeí, která většinou mají sídlo ve velkém městě a spravují velké množství sbírek různých témat. Nebo mohou být spravovány oborovými muzei, specializujícími se pouze na jediné téma, jako je např. Moravské kartografické centrum ve Velkých Opatovicích. Většina velkých muzeí má v dnešní době na internetu buď přímo umístěné naskenované archiválie, nebo má na svých stránkách alespoň umístěný seznam dokumentů dostupných v jejich sbírkách. Tato skutečnost je velkým usnadněním pro případné badatele, kteří mohou přímo získat to, co potřebují nebo mají alespoň představu, jaké mapy jsou v daném muzeu k dispozici. Bohužel tomu tak není ve všech muzeích. Hlavně v těch menších je bádání často daleko složitější proces, než pouhé zadání dotazu do vyhledávače na internetu.

Pokud jsou mapy uloženy v depozitáři a nejsou součástí dočasné nebo stálé expozice, je nutné kontaktovat kurátora sbírek daného muzea, nebo správce depozitáře a vyplnit badatelský list. V něm je třeba uvést kontaktní údaje, specifikovat požadavek a účel bádání. V mnoha případech se nedá očekávat okamžitý výsledek. Vše záleží na způsobu organizace sbírek daného muzea (zda má muzeum vytvořený elektronický seznam archiválií, zda jsou díla ze sbírek digitalizovaná, jak rozsáhlé jsou sbírky atd.).

Podobně je tomu tak i při bádání ve státních archivech, kde je nutné řídit se badatelským řádem. Tam je také potřeba uvést své kontaktní údaje (adresu, telefonní číslo, e-mail) a účel návštěvy archivu. Vše musí být zapsáno do formuláře, a pokud máme navíc zájem o pořízení kopie vyhledaných archiválií (fotoaparátem, skenerem, nebo pomocí kopírovacího stroje), je potřeba vyplnit ještě další formuláře. Také je třeba zapsat se do návštěvní knihy daného archivu a opět uvést účel návštěvy. Někdy je nutné potřebné dokumenty dopředu objednat (pokud jsou uloženy jinde, než v sídle archivu). Samotné bádání je zdarma, poplatky se účtují podle ceníku za vyhotovované kopie.

Další možností, jak lze vyhledávat historická kartografická díla je internet. Ten představuje poměrně dostupný a praktický zdroj i přes to, že je zapotřebí mít určité zkušenosti s jeho užíváním. Také je nutné mít k dispozici potřebné hardwarové a softwarové vybavení (které pro někoho nemusí být samozřejmostí). Existuje velké množství internetových stránek a serverů, specializujících se na problematiku nejen historických map. Jak již zde bylo zmíněno, často jsou to webové stránky muzeí nebo archivů, na kterých je možno nalézt odkazy na soubory s naskenovanými mapami

z jejich vlastních sbírek, jako např. stránky Západočeského muzea v Plzni (dostupná na internetové adrese <http://www.zcm.cz/mapy/>). Dále to mohou být stránky, které sdružují mapy z různých zdrojů. Mohou to být mapy z jiných webových stránek nebo od soukromých sběratelů. Některé z těchto stránek umožňují pouze prohlížení jednotlivých map, jiné nabízejí pokročilejší ovládání a funkce.

Např. na webové stránce Mapové sbírky Masarykovy univerzity (dostupná na webové stránce <http://mapy.geogr.muni.cz/>) je generována nabídka dostupných map pro námi zvolené území. Uživatel si podle vlastní potřeby upraví zájmové území na orientační mapě v hlavním okně přiblížením, oddálením nebo úpravou tvaru území, jehož obrys je realizovaný modrým obdélníkem, jehož tvar je možné upravit. Na pravé straně obrazovky je automaticky vygenerován seznam odkazů na dostupné mapy pro námi zvolené zájmové území na orientační mapě. Pokud uživatel najede kurzorem myši na název některé z nabízených map, uvidí v orientační mapě území (v podobě barevně odlišeného obdélníku), které daná historická mapa pokrývá.

Zatímco při vyhledávání na internetu je badatel odkázán sám na sebe a do jisté míry i na štěstí, v muzeu nebo v archivu jsou mu nápomocní zdejší pracovníci. Ti obecně bývají velmi ochotní a ve většině případů se snaží vyhovět všem (možným i nemožným) požadavkům návštěvníků, případně mají i dostatek zkušeností, aby byli schopni poskytnout užitečné rady. Je pravdou, že při hledání na internetu není uživatel (na rozdíl od muzea nebo archivu) vázán na provozní dobu, nemusí jezdit do vzdálených míst a čekat, až si na něho daný pracovník, či pracovnice udělá čas. Na druhou stranu ale přichází o určitý zážitek. Většinou je přeci jen lepší vidět předměty bádání v reálné podobě.

Další možností jsou soukromí sběratelé. Ti jsou kapitolou sami pro sebe. Někdy je obtížné vůbec se o někom takovém vůbec dozvědět. Často je možné kontaktovat je díky pracovníkům muzeí a archivů, nebo např. díky společným známým. Někteří soukromí sběratelé jsou ochotní poskytnout své sbírky k nahlédnutí nebo je dokonce i zapůjčit (což bývají spíše výjimky), jiní jsou opatrní a nejsou ochotni je pustit z ruky (to ale také nebývá moc časté). Obecně se jedná o nadšence a většinou i odborníky v daném oboru (často samouky), kteří se rádi podělí o své poznatky, zkušenosti, vědomosti, a také sbírky, které za svůj život nashromáždili. Jejich sbírky bývají velmi komplexní a často i rozsáhlejší nežli sbírky muzeí, archivů a jiných organizací.

5.1 Zdroje použitých map

Největší část podkladů, použitých pro zachycení historického vývoje zobrazování Blovicka na mapách, pochází z internetových zdrojů. Úplný seznam internetových zdrojů, z nichž jsem čerpala, je možné nalézt v Příloze č. 1. Zde uvedu pouze několik sbírek, které jsou umístěny na internetu a jeví se jako nejobsáhlejší. Je to např. Mapová sbírka PřF UK (Přírodovědecká fakulta, Univerzita Karlova v Praze), Prezentace starých mapových děl z území Čech, Moravy a Slezska Laboratoře geoinformatiky FŽP UJEP (Fakulta životního prostředí, Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem), Mollova mapová sbírka

MZK (Moravská zemská knihovna) a Sbíрка map a plánů do roku 1850 ČÚZK (Český úřad zeměměřický a katastrální).

Některé mapy mi byly zapůjčeny ze soukromých sbírek Mgr. Josefem Koželuhem (bývalým ředitelem Muzea jižního Plzeňska v Blovicích) a panem Bohuslavem Šotolou (sběratelem map a pohlednic ze Šumavy a Nepomucka). Také se mi podařilo získat fotografie map a plánů ze sbírkových fondů Muzea jižního Plzeňska v Blovicích. Poslední část použitých map pochopitelně pochází ze soukromých (rodinných) zdrojů.

Bádání ve Státním okresním archivu Plzeň-jih v Blovicích bylo bohužel neúspěšné. Jedinými nalezenými dokumenty byly kopie katastrálních map. Také návštěva Stavebního odboru Městského úřadu Blovice, kam jsem byla po neúspěchu v archivu odkázána, nepřinesla očekávané výsledky. Jediným zde uloženým kartografickým dílem je sada šesti historických barevných katastrálních map tehdejšího okresu Blovického (Bezirk Blowitz), které jsou ručně kreslené a pocházejí z roku 1838. Častým používáním v na městském úřadě značně utrpěly a jsou ve velmi špatném stavu.

Posledním místem, které jsem navštívila za účelem získání historických map, zachycujících okolí Blovic, bylo Muzeum jižního Plzeňska v Blovicích, příspěvková organizace. Zdejší sbírky obsahují hlavně katastrální mapy a mimo jiné i stejnou pozemkovou mapu okresu Blovického z roku 1838, která je k dispozici na městském úřadě (ale v zachovalejším stavu). Pro účely této práce jsem ze zdejších sbírek využila ručně kreslenou kolorovanou Místopisnou mapu c. k. soudního okresu Blovického z roku 1885 (inv. č. 3854) a dále ručně kreslenou katastrální mapu panství Spálenopoříčského a částečně i Hradištského s popisem psaným švabachem (inv. č. 4703).

5.2 Použité mapy

Seznam všech použitých map, jejich zdroje (popř. odkazy na webové stránky), autorská práva a inventární čísla jsou uvedena v Příloze č. 1, výřezy map v Příloze č. 4. V následujícím textu (pro jeho větší přehlednost a plynulost) uvedu pouze informativní popis použitých děl, resp. jejich skupin. Podrobné informace je možné nalézt na internetových stránkách Prezentace starých mapových děl z území Čech, Moravy a Slezska Laboratoře geoinformatiky FŽP UJEP (<http://oldmaps.geolab.cz/>), Mollový mapové sbírky Moravské zemské knihovny v Brně (<http://mapy.mzk.cz/>) a na stránce Staré mapy Českých zemí (<http://www.oahshb.cz/staremapy/>).

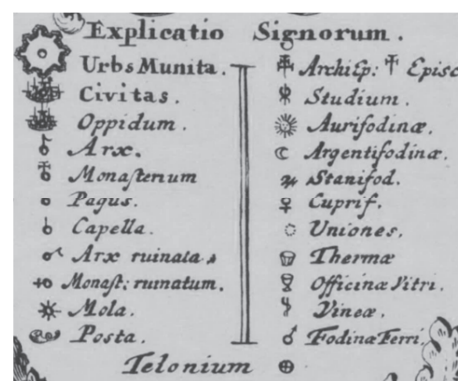
Hlavním aspektem, pro zařazení map do seznamu použitých map, byla podrobnost obsahu a zobrazení objektů, vybraných pro následné analýzy, na daných mapách. Snažila jsem se vybrat zástupce z různých skupin (mapy vojenské, turistické atd.), různých měřítek (i když jejich rozsah není příliš široký) a z různého období tak, aby reprezentovaly co nejširší oblast kartografických děl znázorňujících zájmové území. U některých map nebyla jiná možnost digitalizace, nežli fotoaparát, nebo se mi nepodařilo nalézt zdroj, který by poskytoval danou mapu v lepší kvalitě, což v některých případech zapříčiňuje zhoršenou kvalitu některých obrazových příloh.

Bohemiae Rosa

Nejstarším použitým kartografickým dílem je Bohemiae Rosa (mapa Čech v podobě růže) z roku 1668, jejímž autorem je Kristián Vetter. Jedná se o kartografickou kuriozitu, neboť skutečnost znázorňuje symbolickou a trochu i poetickou, nikoliv realistickou cestou. Zobrazuje 18 tehdejších správních celků Čech, jako květ růže, která vyrůstá z Vídně a v jehož středu se nachází Praha. Mapa je vytvořena přibližně v měřítku 1: 1 270 000, jsou na ní zobrazena důležitá sídla (ze zájmové oblasti pouze 2), jednotlivé správní celky, řeky, výškopis, zalesněné oblasti a je doplněna latinskými texty. Legenda není součástí mapy.

Noua totius regni Bohemiae tabula...

Další mapou je mapa Čech z roku 1712, jejímž autorem je Johann Gregor Vogt. Měřítko mapy je asi 1: 400 000 a kromě obsahu zmíněného u předchozí mapy jsou na ní zakresleny i nejdůležitější silnice, naleziště zlata, nebo poštovní stanice a další tematické prvky. Součástí mapy je i legenda v latině (viz Obr. 5-1). Na mapě je podrobně zakreslena říční síť. Reliéfu terénu je v porovnání s vodstvem věnován poměrně malý prostor, čímž se čtenáři mapy nedostává ucelené informace o hlavních terénních rysech krajiny. V zájmové oblasti nejsou některá sídla zakreslena správně (např. jsou na špatném břehu řeky, nebo jsou zaměněny názvy 2 obcí).

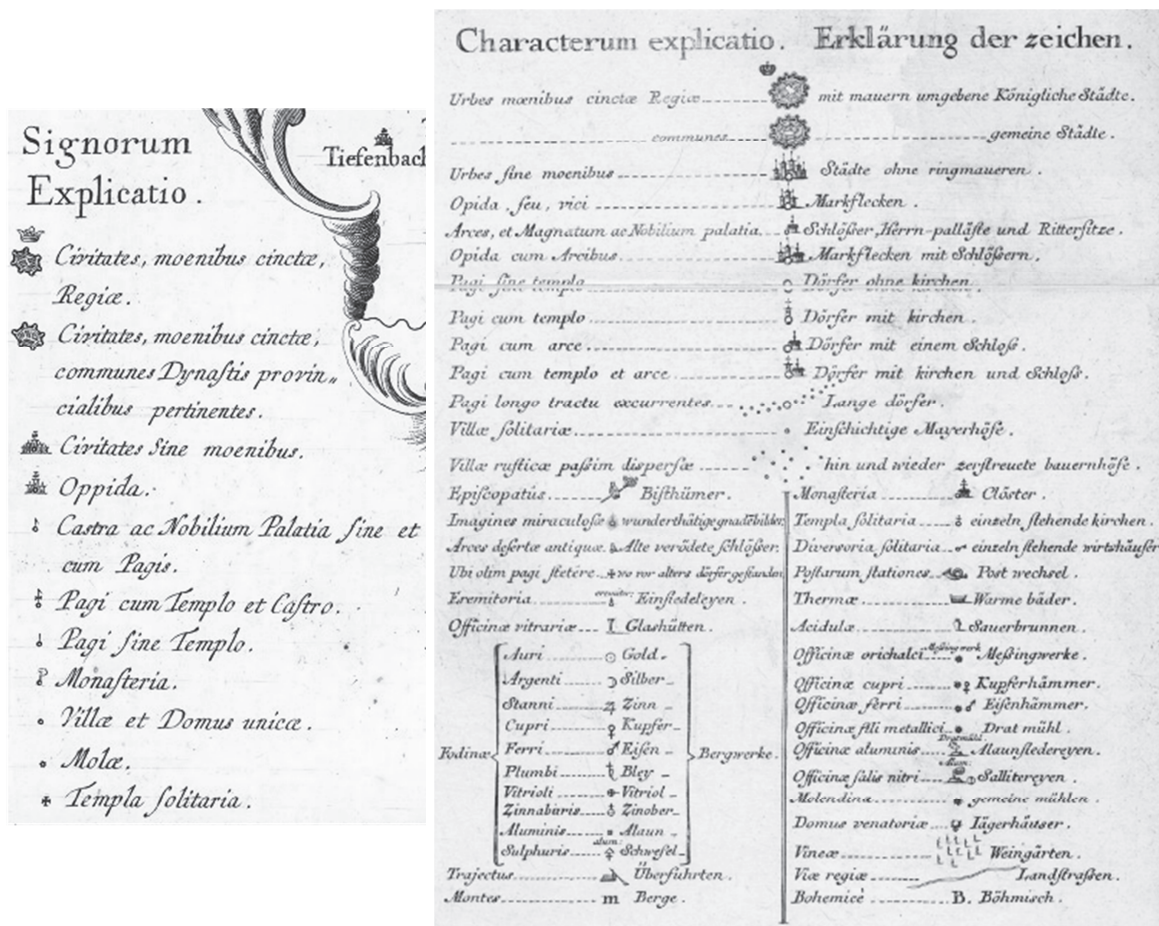

Obr. 5-1 Legenda mapy Noua totius regni Bohemiae tabula... [33]

Müllerovy mapy (Mappa geographica regni Bohemiae in duodecim..., Le Royaume De Boheme Divisée En..., Regni Bohemiae Circulus Pilsnensis ex Müllerianis..., Regni Bohemiae Circuli Pilsnen et Klattau)

Použit byl list z Müllerova mapování Čech (1720), mapa Čech (1744), mapa Plzeňského kraje (1769) a mapa Plzeňského a Klatovského kraje (1806), jejichž autorem je Jan Kryštof Müller. Mapy jsou vyhotoveny v měřítcích přibližně 1: 132 000, 1: 700 000, 1: 225 800, 1: 200 000 (od nejstarší po nejmladší). Zajímavé je, že starší 2 mapy (menších měřítek) mají mnohem obsáhlejší legendu, než mladší 2 mapy (větších měřítek). Zatímco stručnější legendy obsahují pouze mapové znaky pro sídla, obsáhlejší legendy obsahují mapové znaky např. i pro těžbu různých nerostných surovin, lázně, hájovnu a další. Legenda mapy z roku 1720 obsahuje nejvíce mapových znaků a je psána latinou a němčinou, legendy ostatních map jsou pouze v latině, stejně jako zeměpisné názvy na všech mapách. Ukázky mapových legend můžete vidět na Obr. 5-2. Mapa největšího měřítka dobře vystihuje reliéf terénu na rozdíl od mapy nejmenšího měřítka, která jej

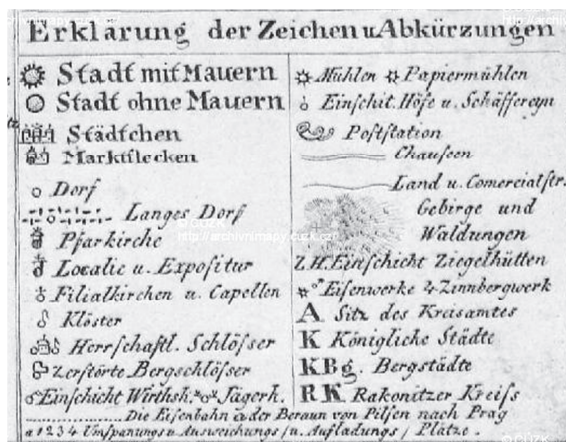
zobrazuje jen v omezeném rozsahu, na mapách krajů znázornění reliéfu terénu chybí úplně. Ze zájmového území je na obou novějších mapách chybně zakreslena poloha obce Seč.

Obr. 5-2 Legenda mapy Regni Bohemiae Circulus Pilsnensis ex Müllerianis... (vlevo) [34] a Mappa geographica regni Bohemiae in duodecim... (vpravo) [35]

Mapy Plzeňského kraje

Do skupiny map Plzeňského kraje jsem zařadila těchto 5 map: **Circulus Pilsnensis** (rok vzniku 1720-1735, měřítko 1: 120 000, autor Johannes Glocksperger), **Provincia Pilsnensis. X. Winkler Sc** (1760, 1: 220 000, Bernardinus Erber, Johann C. Winkler), **A. Pilsner und B. Klattauer Kreis** (1760-1784, 1: 130 000, Antonín Elsenwanger), **Pilsner Kreis** (1794, 1: 130 000, Anton Eisenwanger, Johann C. Berndt) a **Charte vom Pilner Kreise** (1830, 1: 170 000, František J. J. Kreibich). První 2 zmiňované mapy

Obr. 5-3 Charte vom Pilner Kreise [36]

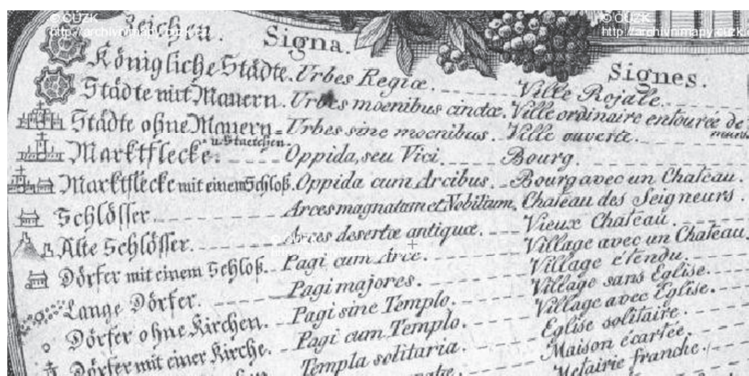
obsahují popisy v latině, zbýlé tři obsahují popisy v němčině.

Mapy jsou poměrně podrobné, co se týče zakreslení obcí (i těch malých). První zmíněná mapa působí poněkud neúplným dojmem (co se týče procenta zaplněné plochy), jsou zde zakresleny pouze obce (příp. s kostelem nebo se zámek), vodní plochy, zalesněné plochy a výškopis. U ostatních map je obsah mapy doplněn o další prvky polohopisu (jako např. zřícenina, železná huť, nebo mlýn). Poslední jmenovaná mapa je špatně čitelná a výškopis (znázorněný pomocí šraf) je velmi nevýrazný, jako jediná obsahuje silniční síť, i když pouze hlavní cesty. Jako na jediné je také uvedena legenda popsaná v němčině (viz Obr. 5-3).

Mapy Čech

Do kategorie map Čech jsem zařadila 5 map: **Estats de la Couronne de Boheme** (1680, 1: 900 000, Guillaume Sanson), **Regnum Bohemia** (1721-1770, 1: 975 000, Frederik de Wit), **Totius Regni Bohemiae** (1808, 1: 150 000, Josef Bock Polach), **Koenigreich Boehmen** (1844, 1: 200 000, Carl von Kummersberg) a **General Karte von Konigreich Bohmen** (před rokem 1850, 1: 150 000, Carl Kořistka). Popisy první mapy jsou ve francouzštině, druhé a třetí mapy v latině a posledních dvou v němčině.

První 2 jmenované mapy zobrazují země Koruny české a okolní územní celky. Jedná se o mapy menšího měřítka, které zobrazují i okolí zájmového území a obsahují důležitá sídla (ze zájmové oblasti 3), správní rozdělení, řeky, výškopis a zalesněné oblasti. Říční síť je zde zakreslena nepřesně (a často i chybně). Silniční síť není zakreslena vůbec. Mapa *Estats de la Couronne de Boheme* obsahuje podrobnější znázornění reliéfu terénu (na mapě *Regnum Bohemia* není v zájmové oblasti zakreslen jediný terénní tvar).

Obr. 5-4 Ukázka části legendy mapy *Totius Regni Bohemiae* [37]

Zbýlé 3 mapy zobrazují pouze Čechy (za použití ostrůvkové metody). V porovnání s prvními dvěma mapami se jedná o mapy většího měřítka, tedy podrobnější, jsou ale také hůře čitelné. Zakreslena je silniční síť, vodní plochy, sídla, popis, výškopis a další prvky polohopisu (na posledních dvou mapách špatně čitelné). Na poslední zmiňované je zakreslena i trasa železnice. Novější mapy jsou oproti těm starším přesnější, mapové znaky jsou jednodušší. Tato 3 kartografická díla (na rozdíl od prvních 2) obsahují i legendu.

Mapa Totius Regni Bohemiae obsahuje legendu v němčině, latině a francouzštině, viz Obr. 5-4, ostatní mapy obsahují legendu pouze v němčině.

Katastrální mapa panství Spálenopoříčského

Další použitou mapou je barevná, ručně kreslená katastrální mapa panství Spálenopoříčského a částečně i Hradišťského s popisem psaným švabachem v němčině (inv. č. 4703), která je uložena v depozitáři Muzea jižního Plzeňska v Blovicích. Přesnější by bylo nazvat písmo kurentem (psanou formou německého novogotického písma), než švabachem (tiskové novogotické písmo). Vznik mapy není přesně datován. Podle toho, že se kurent na našem území vyskytoval v průběhu 18. století až do 19. století a panství byla zrušena po roce 1848, se dá s jistotou říci pouze to, že vznikla před polovinou 19. století. K jejímu vytvoření pravděpodobně došlo ještě dříve, možná již někdy v průběhu 18. století.

Obr. 5-5 Výřez katastrální mapy panství Spálenopoříčského a částečně i Hradišťského [38]

Mapa má jižní orientaci, měřítko lze zhruba odhadnout na 1: 30 000. Jsou zde formou obrázkových znaků zakreslena sídla, silniční síť, vodní plochy, hranice panství, pole louky, zalesněné plochy a např. i šibenice. Pro vyznačení sídel jsou použity obrázkové bodové znaky, představující obce, osady nebo významné budovy. Pro znázornění zalesněného prostoru bylo použito více variant kreslených obrázkových mapových znaků (vykreslená plocha znázorňující perspektivní pohled na les a opakování jednoho nebo více bodových znaků v podobě stromu). V mapě jsou zapsány popisy sídel, cest (odkud a kam vedou), aj. Pod mapou jsou uvedeny vysvětlivky zkratk, které jsou použity v mapě pro označení vlastníků jednotlivých pozemků. Ukázka části mapy je na Obr. 5-5.

Na mapě je na rozdíl od předchozích zmiňovaných (kreslených ostrůvkovou metodou) zobrazen obdélníkový výřez území, jehož většina náležela pod panství Spálenopoříčské, malá část pod panství Hradišťské. Na první pohled je sice patrné, že geometrická přesnost této pozemkové mapy není nikterak vysoká, dílo ale dobře schematicky vystihuje vlastnosti jednotlivých částí i celého zobrazovaného území a v době, kdy bylo vytvořeno, jistě plnilo svůj účel.

Místopisná mapa c. k. soudního okresu Blovického

Jedná se o ručně kreslenou kolorovanou Místopisnou mapu c. k. soudního okresu Blovického z roku 1885 (inv. č. 3854), která je stejně jako předchozí mapa uložena

v depozitáři Muzea jižního Plzeňska v Blovicích. Ostrůvkovou metodou je na ní zobrazen Blovický okres, jeho další členění a označení okolních okresů. Liniovými kartografickými znaky je zde zakreslena silniční síť a železnice, bodovými kartografickými znaky zase sídla, osamocená stavení a další tematické prvky (např. hájovna, těžba železné rudy, nebo kostel), pro něž byly použity obdobné mapové znaky, jako např. na Podrobné mapě Království českého. Originální legenda k mapě není připojena. Výškopis, říční síť a vodní plochy nejsou na mapě zakresleny vůbec. Z popisné složky jsou zde uvedeny názvy sídel a vzdálenosti větších obcí od Blovic. Plošné znaky nejsou použity, pouze jednotlivé části okresu jsou vybarveny různými barvami. Díky ne příliš dobrému stavu mapy ale toto barevné odlišení není příliš patrné. Mapa dobře vystihuje vzájemnou polohu obcí a silniční síť, pouze železnice se zdá být odsazená od obcí, kterými prochází. To je způsobeno užitím bodových znaků pro vyznačení polohy obcí, které v takto malém měřítku nevystihují rozlohu větších obcí.

Měřítko na mapě není uvedeno, dá se odhadnout zhruba na 1: 50 000. Mapa není v příliš dobrém technickém stavu. Popisy jsou psané v češtině drobným ozdobným písmem a jejich čitelnost je zhoršena vlivem digitalizace, k níž byl použit fotoaparát.

Vojenské mapy

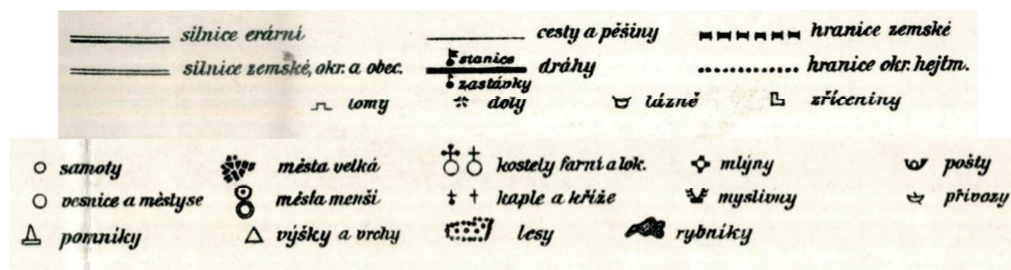
Do skupiny vojenských map byly zařazeny mapy I., II. a III. vojenského mapování (Josephinische Landesaufnahme, Franziszeische Landesaufnahme, Franzisco-Josephinische Landesaufnahme) z let 1760-1764, 1836-1852 a 1877-1880, Turistická mapa okolí Plzně (1931) a 2 mapové listy Plzeň 4151 (1928 a 1938). Mapy I. a II. vojenského mapování jsou v měřítku 1: 28 800, ostatní v měřítku 1: 75 000. Pro znázornění reliéfu terénu jsou použity šrafy v kombinaci s kótami (v případě I. vojenského mapování bez kót). Na těchto mapách, zejména mapách I. a II. vojenského mapování, jsou chybně uvedeny některé zeměpisné názvy. Popisy map I. a II. vojenského mapování jsou uvedeny v němčině, na ostatních mapách v češtině.

Mapy vojenského mapování podávají prostřednictvím šraf velmi dobrou a ucelenou informaci o reliéfu terénu daného území, je tomu ale tak na úkor informací polohopisných a popisných, které jsou v některých případech málo výrazné nebo špatně čitelné. Ne příliš vhodné je značení zalesněného území tmavě zelenou barvou a luk světle zelenou barvou. Je pravdou, že ke zhoršené čitelnosti přispívá velkou měrou i způsob reprodukce. Při digitalizaci, resp. množení přeci jen mapové dílo ztrácí autentické vlastnosti, které mělo v analogové podobě, resp. v původním provedení.

Kromě historických vojenských map existují také současná vojenská kartografická díla, za která můžeme označit mapy vytvořené po roce 1953. Jedná se o vojenské topografické mapy, mapy odvozené a speciální mapy v různých měřítkových řadách. Tyto mapy nebyly zahrnuty do analýz z důvodu dostačujícího objemu dat z ostatních kartografických děl.

Podrobná mapa Království českého Klatovy - Přeštice (F - 3)

Mapa v měřítku 1: 100 000 vytvořená někdy v letech 1890-1918 obsahuje klasické i tematické prvky polohopisu a jejich popis, součástí mimorámových údajů je legenda (viz Obr. 5-6). Výškopis je znázorněn pouze pomocí výškových kót. Při prvním pohledu na mapu zaujmou zelenou barvou zakreslené areály znázorňující zalesněné plochy (ostatní prvky jsou zakresleny černě) a také vodní plochy, ve kterých jsou vykresleny hloubnice. Tvary pomístního názvosloví jsou podobné tvarům použitým v místopisné mapě c. k. soudního okresu Blovického (v češtině) a naznačují vliv místního nářečí.

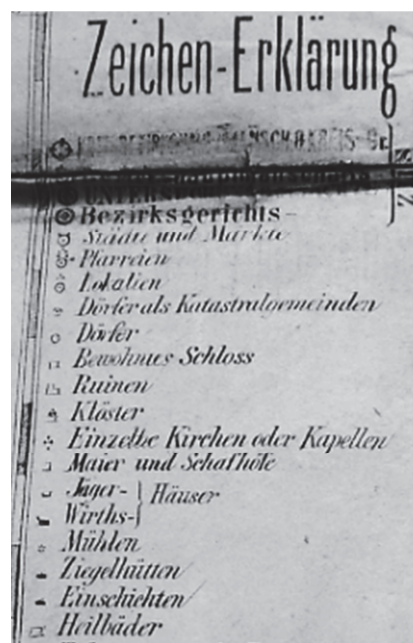
Obr. 5-6 Ukázka legendy Podrobné mapy Království českého [39]

Special-Karte des Pilsner Kreis

Další použitou mapou je Special-Karte des Pilsner Kreis, která vznikla v roce 1874, jejím autorem je Eduard Schmidt. Ostrůvkovou metodou je zde zakreslen Plzeňský kraj v měřítku přibližně 1: 240 000. Zobrazeny jsou obce s popisy, silniční síť, železnice, vodní plochy, zalesněná území a další tematické prvky polohopisu (např. mlýn, zřícenina, zámek atd.). Je zde zakreslena poloha trigonometrických bodů, ovšem výšky u nich zapsány nejsou. Mapa kraje je vytvořena v černobílém provedení a jsou na ní vyneseny i hranice dalších územně-správních jednotek. Legenda je součástí mapy a stejně jako popisy je v němčině. Zákres sídel ani silniční síť není příliš podrobný, vybrány byly pouze větší obce a hlavní silniční tahy, což odpovídá měřítku mapy. Výškopis není zakreslen vůbec.

Mapa mi byla zapůjčena panem Bohuslavem Šotolou, jehož sbírky je součástí. Není mi známo, odkud původně pochází, ale není v příliš dobrém stavu.

V místech skladů je znatelné opotřebování, trasa železnice je obtažena fixem. Ukázku legendy mapy je možné vidět na Obr. 5-7, bohužel dokládá špatný stav mapy.

Obr. 5-7 Ukázka části legendy mapy Special-Karte des Pilsner Kreis [40]

Turistické mapy

Z turistických map jsem vybrala 6 map v měřítku od 1: 75 000 do 1: 200 000 zobrazující Plzeňsko (jih, jihovýchod), Plzeň-jih nebo jihozápadní Čechy, které byly vytvořené v období od roku 1974 do současnosti. Zakresleny jsou na nich, kromě obvyklých prvků polohopisu i základní informace o službách poskytovaných v dané obci a podrobnější údaje o zajímavostech vyskytujících se v dané oblasti, na některých jsou znázorněny turistické trasy nebo trasy cyklostezek. Obce jsou ve většině případů zakresleny plošnými znaky, doplňkové prvky polohopisu (jako např. zámek, zřícenina) jsou znázorněny formou jednoduchých, geometrických bodových znaků. Mapy jsou vytvořeny v barevné podobě a k většině je připojena legenda (viz Obr. 5-8), který ale ne vždy obsahuje všechny mapové znaky použité na mapě. Turistické mapy obsahují pomístní názvosloví, případně i popis zakreslených cyklostezek. Zalesněné oblasti jsou znázorněny formou areálů vyplněných zelenou barvou, výškopis formou výškových kót, případně jejich kombinací s vrstevnicemi.

Obr. 5-8 Ukázka legendy turistické mapy [41]

5.3 Analýza vývoje zeměpisných jmen

5.3.1 Novověké písmo na našem území

Kartografická tvorba je od jisté doby spjata s písmem, které představuje písemnou realizaci jazykového projevu a na mapách plní nenahraditelné informativní funkce. Text doplňuje skutečnosti a objekty, graficky znázorněné na mapě a nazývá je vlastními jmény. Také je užíván pro vytváření popisů mimorámových údajů a legendy mapy. Stejně tak, jako se v novověku vyvíjela mapová tvorba, vyvíjela se i technika tvorby písma a písmo samotné.

Na počátku 16. století se v zemích českých ustálil zvyk, že latinské texty se psaly písmem **humanistickým** (elegantní, spíše okrouhlé), zatímco české a německé texty písmem **novogotickým** (více či méně lomené, stínované, zdobené). Rozlišení mezi těmito základními druhy písma je dáno způsobem tvoření, tvarem, postavením ve slově, vertikálním umístěním v řádce, duktem (výrazností) a výškou písmen. V novověku došlo ke zmenšení váhy písma v důsledku nového způsobu úpravy hrotu pera (byl seřezáván

do užší špičky), tím se stalo písmo lehčí a jasnější. Dále v této době dochází ke změně směru písmové osy, která se postupně z původně levé strany naklání na stranu pravou [42].

Psané novogotické písmo se u nás vyskytuje přibližně od 15. století až do 40. let 20. století. Podle původu jej lze dělit na německé a české novogotické písmo, podle provedení zase na písmo kreslené, polokurzívní a kurzívní. Na přelomu 18. a 19. století je užíváno hlavně německé novogotické písmo (kurent, kanzlei, fraktura), které bylo v té době vyučováno ve školách [42].

Ve 30. letech 19. století je novogotické písmo postupně nahrazováno **písmem humanistickým** (okrouhlé, polokurzívní a kurzívní). Toto písmo se k nám v 15. století začalo šířit z Itálie a dalších evropských zemí. Humanistické písmo definitivně nahrazuje písmo novogotické až v 50. letech 19. století. Podle původu se zde používalo humanistické písmo italské, francouzské a anglické [42].

V důsledku rozvoje ekonomiky a obchodu bylo třeba písmo urychlit a zjednodušit. Proto byla původně kreslená písma postupně nahrazena písmem polokurzívními a kurzívními a ta byla později nahrazena písmem tištěným, které představovalo obrovský technický pokrok. **Tisková písma** mají základ v písmech kreslených a psaných. Zpočátku každý knihtiskař svá písma sám kreslil, ryl i odléval, díky tomu byla pro počátky knihtisku (polovina 15. století) typická individualita jednotlivých písem. Až v 16. století je patrná snaha o typizaci tiskových písem. U starších tisků můžeme rozlišovat tři základní typy písma, a to **gotická textura** (značný rozměr, důsledně lámané oblouky, krátké dřívky v horním prostoru pro psaní, úzký písmový obraz), **rotunda** (umírněnější lámání oblouků, horizontální charakter písmen) a **bastarda** [42].

Bastarda byla ve střední Evropě nejrozšířenější. V 16. století byla domácí bastarda vystřídána německými odrůdami, hlavně frakturou a švabachem. V českých textech psaných švabachem sloužila fraktura jako písmo vyznačovací, je užší a vyšší, text získává jasnost. Švabach se prvně objevil roku 1485 v Norimberku. Odtud se šířil po celém Německu a také do sousedních zemí. V Čechách začal být užíván na začátku 16. století a v některých textech se udržel až do 19. století [42].

Humanistická tisková písma, antikva a italika, pro něž jsou příznačné nelomené tvary, na naše území začala pronikat v 16. století. K tisku začala být častěji používána až od přelomu 18. a 19. století, do té doby se jednalo spíše o ojedinělý výskyt. Od 30. let 19. století se začíná tisknout i tzv. latinkou a od poloviny 19. století už je při tisku používána výhradně latinka. Dnešní moderní knižní tisková písma jsou většinou modifikacemi italiky a antikvy, vzniklými měněním vnitřních proporcí, síly dřívku, způsobu stínování atd. Od 19. století se písma začínají dělit také podle výšky a jejich celkové velikosti. Základní jednotkou je typografický bod o velikosti asi 0,376 mm, nejmenší typ písma zvaný diamant má 4 body, petit má 8 bodů, garmond má 10 bodů, cicero má 12 bodů atd. [42].

Historické texty, psané dnes už nepoužívaným písmem, je pro interpretaci v dnešní době nutné převést tak, aby byly srozumitelné a mohly dále sloužit např. pro lingvistické rozbory. Přepis historických textů je možné provádět dvěma způsoby - transkripcí, nebo transliterací. Volba způsobu přepisu závisí na účelu, pro nějž text dále využijeme.

Jako pomůcky mohou sloužit transkripční a transliterační tabulky. Je nutné vědět, o jaký druh písma se jedná, aby pak mohla být použita správná tabulka.

Transliterace je přepis, kdy se písmena a značky jedné grafické soustavy vyjadřují písmeny a značkami jiné grafické soustavy, jinak se na předloze nic nemění. Při **transkripci** se text upravuje tak, aby byl dobře čitelný a srozumitelný v současnosti. Zároveň nesmí být z textu odstraněno nic, co by mohlo sloužit pro vědecké využití. Jedná se o přesné vyjádření zvukové podoby textu. Pro interpretaci jazykových jevů a hlásek, které neobsahuje současný pravopis, se využívá znaků speciálních. Transkripce se provádí podle všeobecných pravidel (musí být zachován zvuk a tvar slova, zkratky předlohy se rozepisují, mohou převádět na dnes užívané zkratky atd.). Při přepisování textů psaných cizími jazyky se ještě využívá zvláštních pravidel (ta se u jednotlivých jazyků různí) [42].

5.3.2 Vývoj zeměpisných názvů na historických mapách

Tak, jako se v naší historii vyvíjela kartografická tvorba, měnily se postupně i názvy jednotlivých měst, obcí, řek a dalších objektů zobrazovaných na mapách. To platilo jak pro názvy používané místními obyvateli (ve zdejším nářečí), tak i pro oficiální označení (na úředních listinách apod.). Tyto změny mohly být způsobeny různými skutečnostmi např. vývojem jazyka v dané oblasti, působením cizích jazyků nebo také chybami autorů jednotlivých map.

U kartografických děl záleželo na jazyce, který se daný autor rozhodl použít, a s tím souvisel i rozsah hlásek, používaných v jednotlivých jazycích. Velkou důležitost měl výběr písma, do jisté míry ovlivněný dobou vzniku mapového díla. Některé ručně psané druhy písma pro nás v dnešní době mohou být špatně čitelné. Také záleželo na použitém způsobu tvorby mapy, např. zda autor tvořil mapu podle vlastních zkušeností a informací, které nasbíral při obchůzkách po mapované oblasti, nebo se autor mohl rozhodnout přepracovat již dříve vytvořenou mapu. Pokud se autor rozhodl využít již dříve vytvořené mapové dílo, potom byla přesnost a správnost zeměpisných označení a polohy mapových znaků nové mapy velkou měrou ovlivněna přesností a korektností zvoleného mapového podkladu.

Pro ukázkou historických změn pojmenování jsem vybrala čtyři významné objekty nacházející se v oblasti zájmovém území. Prvním zvoleným objektem je řeka Úslava, která Blovicemi protéká. Dalšími objekty je samotné město Blovice a město Spálené Poříčí a (místní část města Blovice) Hradiště. Ve Spáleném Poříčí a také na Hradišti se nachází zámek. Posledním vybraným objektem je zřícenina hradu Vlčtejn, která je situována ve stejnojmenné obci.

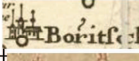
Všechny tyto objekty jsou něčím důležité a pravděpodobnost, že budou na historických mapách zobrazeny a pojmenovány, je mnohem větší, než je tomu u malých nebo méně významných objektů. Z použitých historických map jsem přepsala vybrané zeměpisné názvy jednotlivých objektů (transkripci i transliteraci) a seřadila jsem je do přehledných tabulek podle roku vytvoření jednotlivých map, viz Tab. 5-1.

V následujícím textu uvádím pouze názvy vybraných objektů přepsané transliterací. Tabulky také obsahují ukázky použitých názvů v podobě výřezů mapy, viz Tab. 5-2.

Tab. 5-1 Transliterace zeměpisných názvů (ukázka Přílohy č. 1c)

P. č.	Rok	Zkrácený název	Označení pro Blovice	Označení pro Hradiště	Označení pro Spálené Poříčí	Označení pro Vlčejn	Označení pro Úslavu
1	1668	Bohemiae Rosa	-	Hradijft	-	Wildstein	-
2	1680	Estats de la Couronne de Boheme	-	Hradist	Portitz	Wildstein	Watta fl.
3	1712	Vogtova mapa Čech	Plowitz	Hradijft	Porzitz	Wilestein	Oflawa, Pilfenec fl.
4	1720	Müllerova mapa Čech z roku 1720	Blowitz	Hradischt	Boritfch	Wldstein	-
5	1720 - 1735	Circulus Pilsnensis	Blowitz	Hradischt	Borzitfch	Wldstein	-

Tab. 5-2 Zeměpisné názvy na jednotlivých mapách (ukázka Přílohy č. 1e)

P. č.	Rok	Zkrácený název	Označení pro Blovice	Označení pro Hradiště	Označení pro Spálené Poříčí	Označení pro Vlčejn	Označení pro Úslavu
1	1668	Bohemiae Rosa	-		-		-
2	1680	Estats de la Couronne de Boheme	-				
3	1712	Vogtova mapa Čech					
4	1720	Müllerova mapa Čech z roku 1720					-
5	1720 - 1735	Circulus Pilsnensis					-

Město Blovice neslo v dřívějších dobách a v různých jazycích různá označení. Ve starých českých pramenech je podle publikace [20] možné najít např. označení Blevice, Blewicze, Plowycze, v latinských pramenech zase Blewicz, Blowicz, Blouicz a v německých pramenech Blowitz. Na historických mapách, které se mi podařilo vyhledat, byly pro označení města Blovice použity tyto názvy: Plowitz, Blowitz, Blovicz, Blowiz, Blowic a Blovice.

Název Blovice nepatří zrovna mezi typická pojmenování, užívaná na našem území. V celé České republice je jedinečný. Existuje však několik vsí, nesoucích podobné označení, jako např. Zblovice (u Moravských Budějovic), Blov (u Kadaně) a Zblouv (u Náchoda). Vývoj těchto názvů je společně se jménem města Blovice spojován s vývojem slova „stéblo“. Ze staročeského slova „stblo“ údajně časem vzniklo novočeské „zblo“. Podobně se prý označení Stblovice (ves lidí stéblových) postupem času přeměnilo na pojmenování Zblovice. Z tohoto slova potom někdo oddělil „z“ v domnění, že se jedná pouze o předložku. Tohle je asi nejpravděpodobnější z několika možných verzí, jak mohla dnešní podoba označení města vzniknout. Jestli je zrovna tato domněnka správná dnes už asi nikdo nezjistí [20].

Zámek (dříve tvrz) Hradiště, který se nachází ve stejnojmenné čtvrti města Blovice, byl na historických mapách označován následovně: Hradiſt, Hradist, Hradiſſt, Hradiſcht, Hradischt, Hradist a Hradiště. Pojem „hradiště“ obecně označuje lokalitu, kde bylo vybudované opevněné sídlo (předchůdce středověkých hradů). Hradiště byla stavěna v období raného středověku. Název Hradiště tedy pravděpodobně souvisí s dřívějším osídlením a využíváním této lokality.

Město Spálené Poříčí se zámek zase bylo pojmenováno takto: Portitz, Porzitz, Boritſch, Borzitſch, Boritsch, Bořitsch, Borztſch, Borifch, Poržicž, Borifcht, Brent Porzicz, Brennporitschen, Spálené Poříčí, Poříčí Spálené a Spálené Poříčí. Původ názvu pravděpodobně souvisí s řekou Bradavou, jež městem protéká. Přízvisko „Spálené“ získalo město poté, co bylo v 17. století několikrát vypáleno.

Obec Vlčtejn, ve které se nachází zřícenina stejnojmenného hradu, nesla v dřívějších dobách označení: Wildſtein, Wildstein, Wileſtein, Wldſtein, Witlſtein, Wldstein, Vlčtýn a Vlčtejn. Toto pojmenování je údajně spojeno s velkým množstvím vlků, kteří se v okolních lesích vyskytovali a často se přibližovali až ke zdejšímu hradu. Existuje také pověst, podle které malého synka pána zdejšího hradu zachránil jeden vlk. Chlapec zůstal o chladné noci sám v lese, a když se otci podařilo jej příští den nelézt, vyprávěl, jak u něho celou noc ležel vlk a zahříval ho. Od té události prý nesl hrad pojmenování právě po tomto vlkovi „zachránci“.

Tento název, jako jediný, vykazuje změnu fonetické podoby. Původně vyslovované „s“ (nebo možná „š“) bylo později nahrazeno současným „č“. V některých podobách je navíc za počáteční „v“ přidána samohláska „i“. Fonetický přepis tohoto názvu by tedy mohl vypadat následovně: Vildstejn, Vldstejn.

Četnost jednotlivých variant názvů vybraných obcí je uvedena v Tab. 5-3 (názvy jsou zde seřazeny chronologicky). Nejvíce tvarů pojmenování (15) bylo zaznamenáno u města Spálené Poříčí. Naopak nejméně variant (6) bylo zaznamenáno u města Blovice. U každého objektu je možné identifikovat 2 nebo 3 pojmenování, která svou četností převyšují ostatní, spíše ojedinělé tvary.

Tab. 5-3 Četnost jednotlivých tvarů názvů

Název	Počet (n)	Název	n	Název	n	Název	n	Název	n
Plowitz	1	Hradiſt	2	Portitz	2	Poržicž	1	Wildſtein	1
Blowitz	12	Hradist	1	Porzitz	1	Borifcht	1	Wildstein	6
Blovicz	1	Hradiſſt	1	Boritſch	3	Brent Porzicz	1	Wileſtein	1
Blowiz	2	Hradiſcht	4	Borzitſch	1	Brennporitschen	4	Wldſtein	6
Blowic	1	Hradischt	9	Boritsch	1	Spálené Poříčí	1	Witlſtein	1
Blovice	12	Hradist	1	Bořitsch	1	Poříčí Spálené	1	Wldstein	3
-	-	Hradiště	11	Borztſch	2	Spálené Poříčí	10	Vlčtýn	2
-	-	-	-	Borifch	1	-	-	Vlčtejn	10

Zaznamenané změny hlásek v jednotlivých názvech jsou uvedeny v Tab. 5-4. Jednotlivé varianty názvů měst a obcí se od sebe příliš neliší a je na nich vidět postupný vývoj jazyka a vliv cizích jazyků a kultur. Je zde patrné nahrazování českých hlásek (kterých je přes 30) hláskami latinskými (těch bylo původně pouze 22). Tím pádem musely být za některé hlásky vytvořeny náhrady. Příkladem může být užívání jednoho písemného znaku pro více hlásek (písmeno „c“ jako „c“, „č“ i „k“) Jedna hláska naopak mohla být označována více písmeny („v“ jako „u“ a „w“). Další změnou je užívání spřežek („rz“ nahrazuje „ř“ a „cz“ nahrazuje „c“ i „č“) a používání „ch“ a „dlouhého s“ jako spřežky („f“, „f“ nahrazuje „š“, příp. „s“ nebo „ff“, „ff“ nahrazuje „š“). Také se objevují německé spřežky, jako např. „sch“, „tsch“ [43].

Tab. 5-4 Zaznamenané změny v zápisu jednotlivých hlásek

Slovo	Hláska	Zápis
Blovice	v	w, v
Blovice	c	tz, z, cz, c
Hradiště	š (s)	f, s, ff, sch, fch, š
Poříčí	ř	rt, rz, r, rž, ř
Poříčí	č	tz, tfch, tsch, fch, fcht, cz, cz, č
Vlčtejn	v	w, v
Vlčtejn	j	i, j

Tvar spřežky a někdy i celého názvu závisí na jazyce, který je na dané mapě použitý. Na některých mapách byly použity české tvary, někdy německé a někdy se jednalo o jakési zkomoleniny, jejichž původ je těžké určit. Ty často vytvářeli autoři neznalí češtiny, kteří se snažili pojmenovat místa, ve kterých nikdy nebyli.

Současná výslovnost jednotlivých jmen se (kromě změn v názvu Vlčtejn) pravděpodobně příliš neodlišuje od výslovnosti používané v dřívější době, pouze přibýly české koncovky „e“ a „í“. Druhá z nich v některých případech nahradila německou koncovku „en“. V některých případech nebyly vyslovovány háčky nad „r“, „s“ a „c“. Dále bylo místo dlouhého „í“ používáno krátké „i“. Zvláštností je, že počáteční „p“ bylo v názvech Blovice a Poříčí nahrazeno písmenem „b“. U prvně jmenovaného zůstalo „b“ (možná se jednalo pouze o ojedinělý případ s počátečním písmenem „p“), u druhého názvu časem došlo k navrácení původního „p“.

Ve vybraných mapách se vyskytuje i několik ojedinělých tvarů názvů, které pravděpodobně vznikly chybou autora. U některých z nich se můžeme pokusit určit příčinu jejich vzniku. Např. u tvaru „Vlčtýn“ se autor mohl pokoušet nahradit „nesprávnou“ hlásku „ej“ za (pro něho spisovnější) „ý“. Samohlásku „i“, chybějící v označení Borztfch, můžeme také považovat za chybu autora.

Názvy řeky Úslavy, protékající Blovicemi, jsou na rozdíl od označení předchozích objektů naprosto odlišné. Jednotlivá označení se navíc v některých případech po proudu řeky mění a na jednom mapovém listu je použito několik názvů pro jednu řeku. Byla

označována jako Watta fl., Oflawa, Pilfenec fl., Bratawa fl., Bradlawa Fl., Bratawa a Uslawa Fl. Na mapě II. vojenského mapování je dokonce označena hned několika názvy: na jednom mapovém listu jako Hnadschow B., Uslawa B. a Bradawa B. a na dalším mapovém listu jako Olawa od. Uslawa a po soutoku s říčkou Bradavou, značenou jako Bradawa (Brennporitschen) B., je označována jako Uslawa Fl. a Olawa Fl. Na horním toku řeky je za Úslavu označen tok, který pramení na naprosto jiném místě. Na pozdějších mapách je dále značena jako Uslava, Žinkovka a Úslava.

Na tomto příkladu je vidět, že autoři map často neznali uzení, která mapovali, používali nepřesné podklady a pravděpodobně i při tvorbě map sami chybovali. Je ale pravdou, že ani novější literatura se na názvu horního toku řeky Úslavy neshoduje. Např. v Soupise pstruhových revírů Západočeského územního svazu Českého rybářského svazu je část Úslavy, nacházející se nad Žinkovským rybníkem, označována jako Bradlava, i přes to, že se označený pramen řeky nachází poblíž obce Číhaň na Klatovsku. V okolí Žinkov také bývá Úslava nazývána jako Žinkovka.

V souvislosti s řekou Úslavou bylo na mapách s německými popisy užíváno několik německých zkratk. Zkratka „**fl.**“ („**Fl.**“) podle německého „der Fluß“ označuje řeku, zkratka „**od.**“ podle slova „oder“ značí „nebo“ a zkratka „**B.**“ podle slova „der Bach“ značí „potok“. Tyto zkratky jsou používány např. na mapách II. a III. vojenského mapování.

5.4 Analýza vývoje mapových znaků

5.4.1 Druhy mapových znaků

Hlavním vyjadřovacím prostředkem kartografického jazyka jsou kartografické znaky. Slouží k zaznamenávání skutečností (objektů a jevů), jakýmkoliv způsobem spjatých se zemským povrchem. Jejich prostřednictvím může být znázorněno umístění a kvalitativní a kvantitativní vlastnosti mapovaného objektu. Kartografické znaky ve spojení s textem výrazně přispívají k plnění informační funkce mapy. Mezi základní grafické atributy mapových znaků patří velikost, tvar, orientace, struktura a také jejich výplň. Podle charakteru zobrazovaných skutečností je možné rozdělit mapové znaky na znaky bodové, liniové (čárové) a plošné (areálové).

První skupina, bodové mapové znaky, slouží pro znázornění objektů bodového nebo plošného charakteru, u nichž je možné daný objekt s ohledem na měřítko polohově přesně lokalizovat (geodetické body, vrcholy hor, prameny, významné budovy, archeologická naleziště, některé sídelní jednotky a další) [7].

Umístění znaku je dáno středem znaku, popř. středem paty znaku. Bodové znaky je možné rozdělit, např. podle [7], do následujících kategorií:

- **geometrické** – zpravidla zobrazují objekty exaktní bodové povahy
- **symbolické** – asociativní povaha, svým provedením charakterizují třídu předlohových objektů

- **obrázkové** (ikonografické) – silueta nebo perspektivní pohled vyjadřuje charakteristickou podobu konkrétního (kulturně významného) objektu
- **písmenové** (alfanumerické) – v příslušném místě jsou uvedena písmena nebo číslce, charakteristická pro danou skutečnost [7].

Druhou skupinou jsou liniové kartografické znaky, které vyjadřují skutečnosti, jež mají liniovou povahu. Osa těchto znaků většinou souhlasí s osou mapované skutečnosti. Rozlišuje se zde tloušťka (šířka) čáry, struktura (provedení kresby), barva a také intenzita výplně. Např. podle kresby můžeme liniové znaky rozdělit na znaky plné, čárkované, čerchované, dvoučaré atd. Určitá informace může být s ohledem na povahu zobrazovaného objektu podle [7] podána následujícími způsoby:

- **geometricky přesně** – definované přímkovými úseky (hranice), nebo dané exaktně matematicky (geografická a kilometrová síť, řeky atd.)
- **topograficky přesně** – pokud příčný rozměr objektu v mapě zaniká (železnice, silnice)
- **schematicky mezi pevnými body** – vyjádření faktu, že mezi bodovými prvky existuje spojení (letecké a plavební spoje)[7].

Poslední skupinou jsou areálové znaky, které znázorňují prvky plošného charakteru. Obrazy těchto oblastí v kartografickém díle jsou nazývány kartografickými areály. Mezi nejdůležitější parametry plošných znaků patří hranice, typ výplně a popis. Rozlišení barvou zaujímá nejvyšší hierarchickou úroveň. Podle způsobu a přesnosti vymezení se areály dělí na areály s daným obrysem, areály s neurčitým obrysem, areály uzavřené a areály dynamické. Podle vzájemné polohy můžeme rozlišovat areály izolované, dotykové a překrytové. Areály mohou být vyplněny barvou, rastrem, popisem nebo znaky. Mohou zobrazovat kvantitativní, nebo kvalitativní charakteristiky [44].

Výběr vhodného mapového znaku pro určitý objekt (nebo jev) závisí na charakteru zobrazované skutečnosti, měřítku (podrobnosti) mapy, účelu, pro který je mapa vytvářena a na způsobu tvorby a prezentace mapy a na zvolené metodě mapové signace.

K vyobrazení zemského reliéfu bylo v průběhu dřívějších let používáno několik rozdílných metod. Tyto metody prošly obdobím vývoje a zdokonalování. Některé z nich se postupně přestaly používat, jiné naopak začaly být oblíbené až v nedávné době. Mezi základní způsoby vyjadřování zemského reliéfu patří **výškové kótování** (absolutní, relativní), **vrstevnice** (základní, hlavní, doplňkové, horizontály), **barevná, hypsometrie, stínované, vrstevnice, stínování, šrafy** (sklonové, stínové, technické, topografické) [7].

Některé z těchto metod jsou v dnešní době hojně užívané, jiné byly oblíbené v dřívější době a dnes už se prakticky vůbec nepoužívají. Jednotlivé způsoby zobrazování reliéfu terénu se často navzájem kombinují. Mezi nejčastěji používané způsoby znázorňování zemského reliéfu patří metoda vrstevnic v kombinaci s výškovými kótami. Tato spojení se vyznačuje vysokou přesností, zároveň ale nemusí být pro nezkušeného uživatele mapy příliš názorné. Naopak dnes už téměř nepoužívanou metodou jsou stínované vrstevnice nebo kreslířské a krajinné šrafy [7].

Dalšími způsoby dávajícími prostorový vjem jsou např. kopečková metoda (opakovaná kresba kopců pro znázornění horských pásem), která byla oblíbenou metodou do konce 18. století, dále perspektivní pohled, používaný u pohledových map, fyziografický způsob (typizace krajinných typů a jejich zobrazení pohledovým způsobem), příp. vizualizace výškových poměrů (tzv. 3D modelování) [7].

Znázorňování průběhu zemského povrchu je do jisté míry otázkou citu a zkušeností. Reálný zemský povrch pro vyobrazení příliš složitý, a proto je při topografickém mapování nahrazován topografickou plochou, která je výsledkem účelového zjednodušování zemského reliéfu, ovlivněného měřítkem mapy a typizací jednotlivých reliéfních tvarů.

5.4.2 Mapové znaky použité na historických mapách

Po zeměpisných názvech jsem se zaměřila na mapové znaky, použité na vybraných mapách. Opět mě zajímalo, jestli se i v tomto případě dá z historického hlediska pozorovat nějaký vývoj. Pro ilustraci jsem vybrala několik objektů a zaměřila jsem se na to, jaké mapové znaky byly pro jejich vyobrazení použity. První skupina znaků znázorňuje stejné obce, jako u zeměpisných názvů, s tím rozdílem, že u některých map je rozlišováno, zda jde o zámek (hrad, příp. zříceninu), nebo o obec samotnou a u jiných map je požit jediný mapový znak (znázorňující pouze obec, nebo pouze zámek, hrad, nebo zříceninu). Další skupinou zkoumaných mapových znaků jsou znaky znázorňující zalesněný prostor a znaky vyjadřující výškopis.

Stejně, jako u zeměpisných názvů, i u mapových znaků jsem vytvořila několik přehledných tabulek. U první skupiny vybraných znaků tabulky obsahují určení typu mapového znaku daného objektu na jednotlivých mapách, význam daného znaku a také znázornění podoby těchto použitých znaků (v podobě výřezu mapy) viz Tab. 5-5. U druhé skupiny zkoumaných znaků tabulky obsahují jednak popis použitých mapových znaků, a dále jejich ukázky, opět v podobě výřezů map viz Tab. 5-6.

Vybrané obce byly na převážné většině map, vytvořených před začátkem 19. století, znázorňovány bodovými mapovými znaky, pouze u map měřítka 1: 75 000 a 1: 28 800 a dále na většině map, vytvořených po začátku 19. století, byly pro jejich vyobrazení použity plošné mapové znaky. V některých případech byly společně s plošnými znaky pro danou obec použity i bodové znaky pro zámek a zříceninu (hrad). Na převážné většině map byly pro znázornění města Blovice použity symbolické mapové znaky. Pro obec (a zároveň zámek) Hradiště a Spálené Poříčí byl nejčastěji použit jeden společný symbolický znak. Naopak pro obec a hrad (zříceninu) Vlčtejn byly ve většině případů použity dva samostatné znaky, pro obec většinou geometrický a pro hrad (zříceninu) nejčastěji symbolický. Četnost použití jednotlivých druhů znaků pro označení vybraných objektů je zaznamenána v Tab. 5-7.

Asi nejzajímavější mapou, nejen co se týče mapových znaků, ale i celého provedení, je barevná, ručně kreslená katastrální mapa panství Spálenopoříčského

a částečně i Hradišťského, která je uložena v depozitáři Muzea jižního Plzeňska v Blovicích. Na ní jsou použity obrázkové bodové znaky, představující město Blovce, zámek Hradiště, město a zámek Spálené Poříčí a další obce a osady.

Tab. 5-5 Vybrané bodové znaky a jejich význam (viz Příloha č. 1g)

P. č.	Rok	Zkrácený název	Město Blovce		Zámek/obec Hradiště		Zámek/město Spálené Poříčí		Hrad/ves Vlčtejn	
			Druh mapového znaku	Ukázka	Druh mapového znaku	Ukázka	Druh mapového znaku	Ukázka	Druh mapového znaku	Ukázka
1	1668	Bohemiae Rosa	-	-	sídlo		-	-	sídlo	
2	1680	Estats de la Couronne de Boheme	-	-	sídlo		sídlo		sídlo	
3	1712	Vogtova mapa Čech	citadela		město		město		zřícenina	
4	1720	Müllerova mapa Čech z roku 1720	trhové město		zámek, palác, sídlo pánů		trhové město se zámekem		zpusťlý zámek/vesnice bez kostela	
5	1720-1735	Circulus Pilsnensis	trhové město		zámek, palác, sídlo pánů		trhové město se zámekem		vesnice bez kostela	

Tab. 5-6 Mapové znaky znázorňujících výškopis a zalesněné oblasti (viz Příloha č. 1h)

P. č.	Rok	Název	Výškopis		Zalesněný prostor	
			Popis	Ukázka	Popis	Ukázka
1	1668	Bohemiae Rosa	kopečková metoda		opakování bodového znaku	
2	1680	Estats de la Couronne de Boheme	kopečková metoda		opakování bodového znaku	
3	1712	Vogtova mapa Čech	kopečková metoda		opakování bodového znaku	
4	1720	Müllerova mapa Čech z roku 1720	kopečková metoda		opakování bodového znaku	
5	1720 - 1735	Circulus Pilsnensis	kopečková metoda		opakování bodového znaku	

Tab. 5-7 Četnost jednotlivých druhů znaků vybraných objektů

Mapový znak		Bodový			Plošný (+bodový)	
		geometrický	symbolický	obrázkový	plošný	bodový
Město Blovce		6	10	1	12	-
Hradiště	zámek + obec	1	3	1	-	-
	zámek	2	10	-	-	10
	obec	3	1	-	12	-
Spálené Poříčí	zámek + obec	-	10	-	-	-
	zámek	-	3	1	-	8
	obec	6	3	1	11	-
Vlčtejn	hrad + obec	1	2	-	-	-
	hrad	4	11	-	-	9
	obec	13	-	-	11	-

Při znázorňování reliéfu byla ve většině případů v období od 17. století do začátku 19. století použita kopečková metoda. Kreslené kopce byly různého tvaru a ve většině případů byly doplněny vyšrafovaným stínem, který by jednotlivé kopce vytvářely při severozápadním osvitu. Nejčastěji užívaným znakem na mapách měřítek 1: 75 000 a 1: 28 800 (vojenského mapování) byly šrafy, často ještě doplněné výškovými kótami. Nejvíce používanou metodou na mapách vytvořených po druhé polovině 20. století je metoda vrstevnic doplněná výškovými kótami, příp. výškové kóty samotné. Celková četnost jednotlivých metod znázorňování reliéfu terénu je uvedena v Tab. 5-8.

Tab. 5-8 Četnost jednotlivých metod znázorňování reliéfu terénu

Metoda	Kopečková	Šrafy	Šrafy + výškové kóty	Výškové kóty	Vrstevnice + výškové kóty
Počet	11	2	6	3	4

Pro zakreslení zalesněného prostoru bylo na starších mapách (které byly vytvořeny do poloviny 19. století) většinou použito opakování bodového znaku. Opakovaným znakem byl většinou symbolický obraz stromu. V případě smíšeného lesa se opakovalo i několik symbolických bodových znaků, značících stromy listnaté a jehličnaté. Na novějších mapách (od poloviny 19. stol do poloviny 20. století) byly místo symbolických znaků používány spíše geometrické bodové znaky (hlavně kroužky a tečky). Od poloviny 20. stol začala být nejvíce používána barevná výplň plochy (většinou v různých odstínech zelené barvy). V některých případech byla barevná výplň plochy používána v kombinaci s opakováním bodových geometrických bodových znaků (zejména na vojenských topografických mapách).

Na katastrální mapě panství Spálenopoříčského a částečně i Hradištského (z Muzea jižního Plzeňska v Blovicích) bylo pro znázornění zalesněného prostoru použito více variant kreslených obrázkových mapových znaků. První variantou je vykreslená plocha znázorňující perspektivní pohled na les, druhou variantou je opakování bodového znaku (nebo více znaků) v podobě stromu.

5.5 Analýza vývoje krajiny

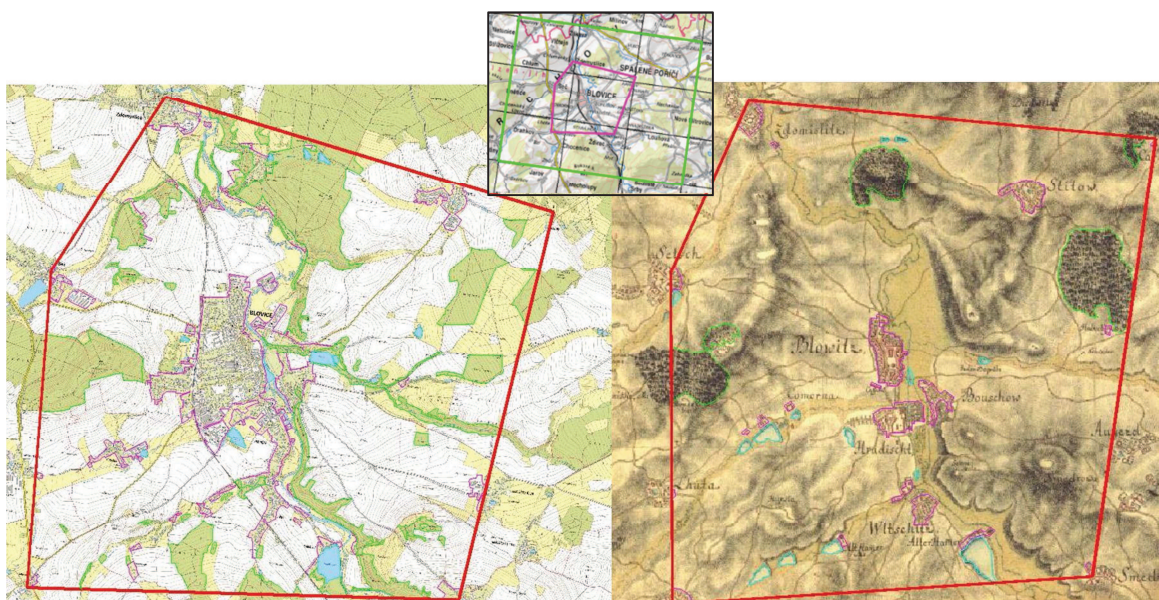
Další možností, jak analyzovat mapu, je posouzení vývoje krajiny, kterou zobrazuje. Jedná se o sledování vývoje zájmových prvků krajiny, které jsou vyobrazeny na daných mapách. Předmětem zájmu je působení činností spojených s člověkem a přírodních procesů na krajinu. Změny sledovaných prvků na zvoleném území jsou vždy vztaženy k určitému úseku na časové ose.

Krajina je tvořena především plošnými a liniovými útvary různého stupně antropogenního ovlivnění. Využití krajiny je projev lidské činnosti, který v sobě shromažďuje určitý historický, hospodářský, sociální a kulturní potenciál. Představuje průnik mezi přírodními vlastnostmi území, jeho technickým potenciálem a poznatky

člověka. Různé aspekty, jako např. společenské změny (politické, ekonomické, demografické atd.), změna vlastnických poměrů, výrobního způsobu či technická inovace, se bezprostředně odrážejí ve způsobu využití země. Tyto aspekty mohou při pouhém statistickém vyhodnocení, např. v podobě přírůstků výměr jednotlivých druhů ploch, zcela zaniknout [45].

Tématem změn ve využívání krajiny se, mimo jiných, zabývají autoři webové stránky Změny využívání krajiny, dostupné na <http://www.zmeny-krajiny.cz/index.html>. Tento projekt má na starosti Mgr. Hana Skokanová, Ph.D. z Odboru ekologie lesa, Výzkumného ústavu Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, v. v. i. Výstupem tohoto projektu je mapový server, dostupný na <http://www.zmeny-krajiny.cz/mapy/>. Zde je možné zjistit změnu využívání krajiny ve zvoleném období. Bohužel tato funkce není dostupná pro celé území České republiky, zájmovým územím tohoto projektu jsou oblasti Dolní Podyjí, Bílé Karpaty a Beskydy.

Jako mapové podklady jsou pro analýzy změn krajiny užívány mapy především měřítek 1: 10 000 až 1: 28 800, nebo letecké snímky. Analogové mapové podklady je nutné před prováděním analýz převést do digitální podoby a georeferencovat. Poté je potřeba zvektORIZOVAT plochy o zvolené minimální výměře. Důležitým krokem je vymezení kategorií využívání krajiny, které je do jisté míry spojeno s účelem prováděných analýz. Způsobů hodnocení změn je několik. Lze použít prosté statistické vyjádření (nárůstu, úbytku vybrané kategorie), hodnocení změn pomocí indexů a analýzy zohledňující dynamiku využívání krajiny. Na základě překryvu vrstev jednotlivých map znázorňujících využívání krajiny v daném území je možné určit počet uskutečněných změn, neměnné plochy, trajektorie změn, jejich intenzitu a jaké procesy v krajině probíhaly.

Obr. 5-9 Území vybrané pro analýzu na ZM 10 (vlevo) [46] a na mapě I. vojenského mapování (vpravo) [47]

Podrobné studium analýz vývoje krajiny není předmětem této práce. Pro její účely byla analýza vývoje krajiny provedena zjednodušenou formou. Nejprve byly vybrány 2

mapy, a to mapa I. vojenského mapování a aktuální mapa ZM 10. Snadno identifikovatelnými objekty (jako je např. kostel) byla vymezena část zájmového území obsahující oblasti s velkým a naopak i malým rozvojovým potenciálem (viz Obr. 5-9). Na této části území byly zvektORIZOVÁNY plochy spadající do předem zvolených kategorií (zastavěná území, zalesněná území, vodní plochy a ostatní).

Mapy I. vojenského mapování nevyznačují příliš vysokou polohovou přesností (před mapováním nebyla vybudována síť astronomicky určených trigonometrických bodů). Mapování prováděli důstojníci vojenské topografické služby, kteří projížděli krajinu na koni a mapovali metodou „à la vue“ („od oka“). Mapový obsah je tedy zakreslen spíše schematicky [48].

Obsahy ploch jednotlivých kategorií proto byly vyjádřeny v procentech pokrytí vybrané části zájmového území. Kritériem pro zahrnutí ploch do porovnání byl obsah plochy minimálně 5000 m². Nakonec bylo provedeno porovnání obsahů ploch jednotlivých kategorií (viz Tab. 5-9). Sloupec „Rozdíl“ vyjadřuje přírůstek obsahu plochy za přibližně 250 let, sloupec „Podíl“ vyjadřuje kolika násobkem původního obsahu je obsah nový.

Tab. 5-9 Vývoj vybraných kategorií ploch

Kategorie	Pokrytí vybraného území [%]		Rozdíl [%]	Podíl
	I. vojenské mapování	ZM 10		
Zalesněné území	5,5	15,2	9,7	2,7
Vodní plocha	1,0	0,7	-0,3	0,7
Zastavěné území	3,0	10,3	7,3	3,4
Ostatní	90,4	73,8	-16,6	0,8
Město Blovice (včetně Hradiště a Bohušova)	1,6	6,4	4,8	4,0

Z výsledků je možné vyčíst způsob přetváření krajiny ve vybrané části zájmového území. V oblasti s velkým rozvojovým potenciálem (v okolí města) se potvrdil předpoklad rozvoje. Město Blovice pohltilo obce Hradiště a Bohušov, ze kterých se staly městské části. Plocha zastavěného území v této oblasti přibližně za 250 let vzrostla na čtyřnásobek původního obsahu a prakticky už navazuje i na sousedící obec Vlčice, která prozatím zůstává samostatnou. Zaznamenán byl také nepatrný úbytek vodních ploch, který je znatelný především v blízkosti obydlených oblastí. Na území s malým rozvojovým potenciálem byla zaznamenána změna spojená s nárůstem procenta zalesněných ploch, což koresponduje s tvrzením Českého statistického úřadu, že v současnosti má Česká republika největší rozlohu lesů od konce 18. století.

6 VLASTNÍ TVORBA MAPY

6.1 Data poskytnutá ČÚZK

Podklady pro tvorbu topografických map poskytuje většinou Český úřad zeměměřický a katastrální (dále ČÚZK) na internetu prostřednictvím Geoportálu ČÚZK. Komplexní internetové rozhraní Geoportál umožňuje online prohlížení prostorových dat resortu ČÚZK, vyhledávání informací o nich (tzv. metadat) a také jejich objednávání. Produkty jsou podle [49] poskytovány v těchto datových sadách: Katastr nemovitostí, RÚIAN (Registr územní identifikace, adres a nemovitostí), Mapy, Ortofoto, Výškopis, ZABAGED[®] (Základní báze geografických dat České republiky), Správní a katastrální hranice, Geonames, Bodová pole a Archiválie. Vybraná a objednaná data zákazník obdrží buď ve formě souborů, nebo služeb.

ČÚZK se stejně jako jiné velké podniky snaží podporovat vzdělávání, a proto poskytuje studentům data pro vyhotovení diplomových, bakalářských a semestrálních prací bezplatně. Rozsah takto poskytovaných dat je však omezen. Počet bezplatně vydaných jednotek je u každého produktu jiný (např. u produktu ZABAGED[®] je to 10 listů ZM 10). Zároveň je také nutné, aby byly dodrženy všechny stanovené požadavky, uvedené na internetových stránkách ČÚZK.

Při objednávání vybraných produktů je dobré kontrolovat aktuální výběr v grafickém náhledu. Výdejní jednotky se totiž u různých produktů liší a tím pádem pokrývají území o rozdílné velikosti. Např. výdejní jednotkou produktu ZABAGED[®] je mapový list Základní mapy České republiky v měřítku 1: 10 000 (dále ZM 10), pro produkt ZM 10 – barevná je výdejní jednotkou čtverec ZM 10 (o velikosti 2x2 km) a pro produkt Ortofoto ČR je to mapový list ORTOFOTO (o velikosti 2,5x2 km).

Student je povinen vyplnit žádost o bezplatně poskytnutá data (dostupnou na internetových stránkách ČÚZK), nechat ji potvrdit školou a odeslat na určenou adresu. Zároveň je také potřeba vytvořit objednávku pomocí tzv. E-shopu Geoportálu ČÚZK. Je nutné zaregistrovat se zde jako nový uživatel – uvést uživatelské jméno, heslo a u typu uživatele zvolit možnost „Diplomant“. Po registraci je požadováno vyplnění kontaktních údajů. Dále je třeba vybrat potřebná data ve zvoleném rozsahu, vložit je do košíku a vytvořit objednávku. Po zkontrolování je možné objednávku odeslat k vyřízení.

Data jsou vydávána v různých formátech, které se liší podle produktu a které si může zákazník zvolit. Způsob doručení si zákazník také může zvolit. Buďto jsou data zaslána poštou na CD, nebo DVD disku, nebo si je může zákazník po předchozí domluvě osobně vyzvednout, anebo jsou k dispozici ke stažení na zákaznickově účtu na Geoportálu ČÚZK, v sekci „Mé objednávky“.

6.2 Kartografický základ

Jako základ pro tvorbu vlastivědné mapy byly použity produkty Geonames a ZABAGED[®] (polohopis a výškopis). Geonames je databáze geografických jmen České

republiky, vedená v bezešvé podobě pro území celé České republiky. Tato databáze byla naplněna v roce 2005 a od roku 2006 dochází k jejímu průběžnému doplňování a aktualizaci. ZABAGED[®] je digitální geografický model území ČR, který je součástí informačního systému zeměměřictví. ZABAGED[®] je vedena v podobě bezešvé databáze pro celé území ČR, obsahující 123 typů geografických objektů. Proces tvorby tohoto produktu byl zahájen v roce 1995. V letech 2000-2005 probíhala jeho první aktualizace a zpřesnění polohy objektů pomocí fotogrammetrických metod a terénního šetření. Perioda aktualizací nyní činí 3 roky (využívány jsou hlavně letecké snímky) [49].

Základní mapa České republiky (ZM ČR) je státním mapovým dílem, jež je vyhotoveno v měřítkové řadě 1:10 000 (ZM 10), 1:25 000 (ZM 25), 1:50 000 (ZM 50), 1:100 000 (ZM 100) a 1:200 000 (ZM 200). Souřadnicový systém, ve kterém je toto dílo vyhotoveno, je S-JTSK (systém Jednotné trigonometrické sítě katastrální). Jedná se o systém, který je založen na Křovákově konformním kuželovém zobrazení v obecné poloze na Besselově elipsoidu. Výškovým systémem je Bpv (Balt po vyrovnání).

Základním měřítkem, ze kterého vychází klad listů je 1:200 000. Rozměry a označení mapových listů ZM 10 jsou odvozeny z mapového listu ZM 50 (v měřítku 1:50 000), který je rozdělen na 5 sloupců a 5 vrstev. Území ČR je zobrazeno na 4533 mapových listech ZM 10.

6.3 Samotná tvorba

6.3.1 Nástroje tvorby

K tvorbě mapy byl použit software **MicroStation PowerDraft V8i** (SELECTseries 3) For Academic Use. Tento produkt firmy Bentley je grafickým editorem sloužícím k vytváření 3D modelů a 2D návrhů. Základním formátem, se kterým MicroStation pracuje je formát DGN. Kromě toho podporuje i soubory formátu DWG a umožňuje kromě jiných i import souborů ve formátu Text a export souborů ve formátu DGN, DWG a velkého množství dalších formátů.

Software MicroStation PowerDraft byl pro tvorbu vybrán z několika důvodů. Jeho předchůdce MicroStation 95 je používán při výuce několika předmětů na oboru geodézie a kartografie na FAST VUT v Brně. Je prvním grafickým a také nejdéle používaným editorem pro geodetické účely, se kterým jsem byla seznámena. Pro studenty je navíc MicroStation PowerDraft dostupný zdarma.

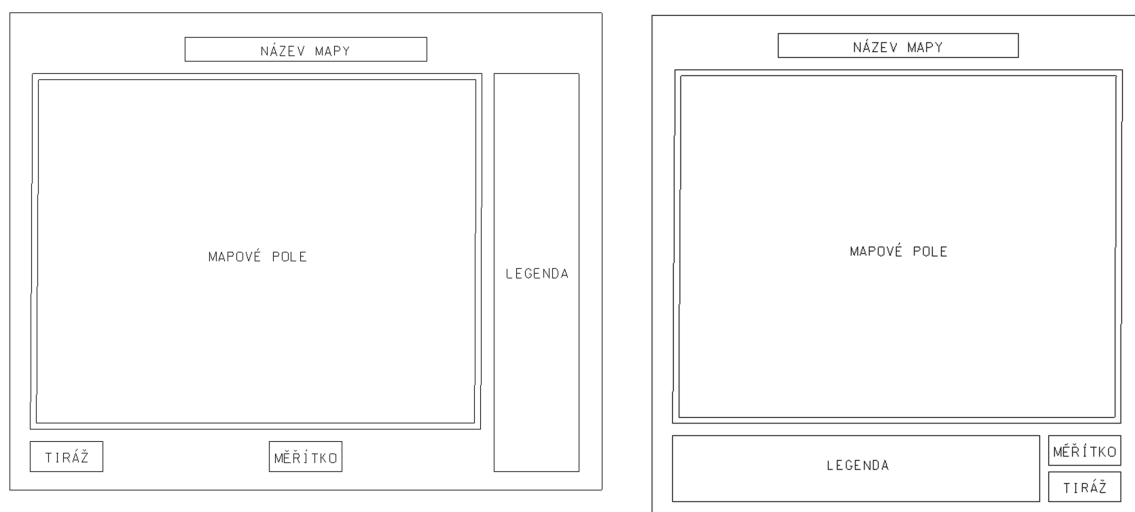
Dalším nástrojem použitým pro tvorbu mapy je **ArcMap 10.1**. ArcMap je komponenta systému ArcGIS firmy Esri, která je nástrojem pro prostorové analýzy, editace dat a různé kartografické úlohy. FAST VUT v Brně vlastní licenci systému ArcGIS, k tvorbě tedy mohl být použit i tento nástroj.

Software ArcMap byl použit pro tvorbu barevné hypsometrie, zobrazující reliéf terénu zájmové území. Ostatní práce byly prováděny v software MicroStation PowerDraft.

6.3.2 Rozvržení

Při tvorbě mapy byla nejdříve vyhotovena maketa mapy a návrh kompozice. Terminologický slovník zeměměřictví a katastru definuje návrh kompozice mapy jako „grafickou představu o uspořádání a provedení budoucí mapy, která bývá součástí projektové dokumentace“ a maketu mapy jako „grafický dokument, zobrazující v hrubých rysech projektovanou mapu s jejím obsahem, grafickým provedením a mimorámovými údaji“ [50].

Kartografické dílo je vyhotoveno v měřítku 1: 40 000, pro které byly vytvořeny dva návrhy makety mapy, podle kterých může mít výsledné dílo v tištěné formě formát buď 0,490 m x 0,395 m, nebo 0,410 m x 0,425 m (šířka x výška). Generalizace obsahu mapy byla provedena v takové míře, aby výsledná mapa byla, ve zvoleném měřítku a pro daný účel, dostatečně přehledná a zároveň i dostatečně podrobná. Návrhy makety mapy je možné vidět na Obr. 6-1. (Výsledné kartografické dílo bylo sestaveno podle návrhu vlevo.)

Obr. 6-1 Návrhy makety mapy

6.3.3 Mapový obsah

Jak už bylo zmíněno v kapitole 6.2, pro tvorbu mapy byly použity podklady poskytnuté ČÚZK. Tyto podklady mi byly zaslány v elektronické formě v souborech formátu DGN v souřadnicovém systému JTSK ve třech sadách: ZABAGED[®] polohopis, ZABAGED[®] výškopis 3D vrstevnice a Geonames. Každá z těchto sad obsahovala 9 souborů, z nichž každý pokrýval území jednoho mapového listu ZM 10. Společně s produkty ZABAGED[®] mi byly zaslány i tabulky atributů a katalog objektů. K produktu Geonames byl připojen soubor popisující jeho datový model.

Data ZABAGED[®] slouží (mimo jiné) jako podklad pro tvorbu Základních map ČR v měřítku 1:10 000, pro tvorbu mapy v měřítku 1:40 000 jsou tedy příliš podrobná. Pokud by bylo při zmenšení měřítka množství informací zachováno, mapa by se stala

nepřehlednou, ne-li nečitelnou. Z tohoto důvodu musela být provedena generalizace (zjednodušení, zevšeobecnění) mapového obsahu. Míra generalizace jednotlivých skupin prvků mapového obsahu vždy závisí na účelu mapy, podle kterého je rozhodováno, zda jsou prvky důležité a je potřeba je ve větší míře zachovat, nebo jsou méně důležité a mohou být potlačeny. Generalizace může být prováděna několika způsoby, např. zjednodušením tvaru, seskupením několika prvků do jednoho, posunutím, normativním výběrem a zvýrazněním.

Z mapového obsahu byly nejdříve generalizovány vrstvy, obsahující prvky vodstva. Vodní toky od šířky 5 m a vodní nádrže byly zakresleny pomocí uzavřené křivky (vyznačující obrys vodní plochy), která byla vyplněna, vodní toky do šířky 5 m byly znázorněny plnou čarou a pro občasné toky byla použita nově vytvořená přerušovaná čára. Základ pro tento nový druh přerušované čáry byl převzat ze souboru *TM25.rsc*, sloužícího pro výuku předmětů Kartografie a základy GIS a Kartografie II. Úprava převzatého druhu čáry probíhala v editoru druhů čar (karta *Prvek*, položka *Druhy čar*, *Editovat*), kde byl nejdříve otevřen soubor s druhy čar *TM25.rsc*, v něm byl vyhledán požadovaný druh čáry, který byl následně duplikován, upraven a připojen do stylů čar výkresu. Pro úpravu měřítka a tloušťky tohoto druhu čáry (při přípravě výkresu pro tisk) byl ještě použit nástroj pro úpravu atributů čar (karta *Nástroje*, položka *Uživ. druhy čar*, *Upravit atributy druhu čáry*).

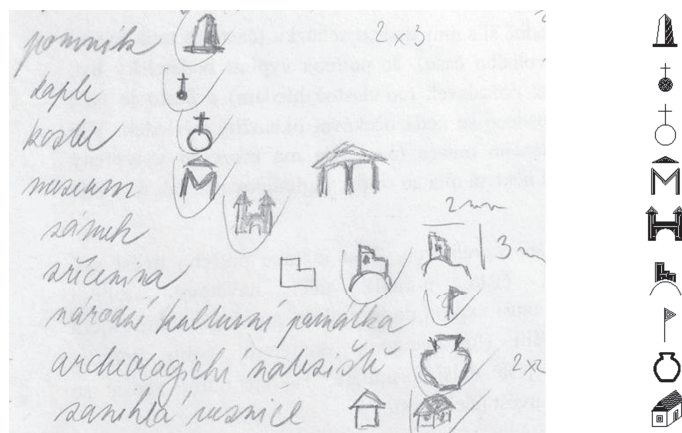
Po vodních prvcích byla generalizována dopravní síť, která byla rozdělena do 5 kategorií (železnice, silnice 1. třídy, silnice 2. třídy, hlavní místní komunikace a vedlejší místní komunikace). Pro silnice 1. a 2. třídy byly pomocí nástroje pro tvorbu a editaci multičar (karta *Prvek*, položka *Multičárové styly*) vytvořeny speciální styly multičar, skládající se z barevné výplně a dvou okrajových čar o zvolených attributech (nazvaných jako lomenice), odsazených o určitou hodnotu od středu multičáry. Hlavní místní komunikace byly zobrazeny plnou čarou. Pro vedlejší místní komunikace byl použit stejný druh čáry, jako u občasných toků (viz předchozí odstavec).

Jako další byly generalizovány prvky znázorňující sídla. Tvary obrysů budov byly zjednodušovány, jednotlivé budovy byly seskupovány a docházelo i k posouvání vůči ostatním prvkům mapy. Výsledné obrazy objektů byly zakresleny vyplněnými obdélníky nebo n-úhelníky.

Následovala úprava a tvorba areálů, znázorňujících zalesněné plochy. Nejdříve byly definovány obrysy zalesněného území, příp. obrysy nezalesněných území, nacházejících se uvnitř zalesněných oblastí (mýtiny, zastavěné plochy atd.). Poté přišla na řadu výplň ploch takto definovaných areálů, pro jejíž tvorbu byly použity dvě metody. První metodou bylo šrafování (*Nástroje -> Vzorovat -> Šrafovat*), u kterého je možné podle potřeby zvolit šířku mezery mezi šrafami, úhel a další vlastnosti šraf. Druhou metodou byla tvorba výplně pomocí vzoru (*Nástroje -> Vzorovat -> Vzorovat*), kde je nutné zvolit buňku, která bude pro vzorování použita a dále mezeru mezi řádky a sloupci, úhel stočení a měřítko. Každá z metod byla použita na jedné z verzí vlastivědné mapy.

Dalším přidaným prvkem obsahu mapy byly mapové znaky. Pro účely této práce byla vytvořena knihovna buněk, inspirovaná mapovými znaky Vlastivědné mapy okresu Vsetín (viz Příloha č. 4) a obecně známými a zažitými znaky, jaké se užívají např. na turistických mapách. Prvním krokem bylo vytvoření seznamu a hrubých návrhů podoby mapových znaků, které by se mohly na mapě vyskytovat. Tyto návrhy byly načrtnuty na papír. Poté přišla na řadu samotná tvorba mapových znaků. V software MicroStation PowerDraft V8i byl založen nový výkres, ve kterém byly nakresleny navržené mapové znaky. Jejich rozměry byly voleny tak, aby odpovídaly měřítku 1:1000 a které by umožnilo snadné využití i pro mapy jiných měřítek. Následně byla vytvořena nová knihovna buněk *knihovna_bunek.cel* (*Prvek -> Buňky -> Soubor -> Nová*), kolem nakreslené buňky byla umístěna ohrada, byl určen její vztažný bod (většinou střed, nebo střed spodní hrany buňky) a pomocí tlačítka *Vytvořit* a po následném zadání názvu, popisu a typu buňky byla vytvořena a uložena. Tímto postupem byly všechny potřebné buňky uloženy do knihovny buněk *knihovna_bunek.cel*, kterou je možné nalézt v Příloze č 4.

Vytvořené mapové znaky jsou převážně symbolické. Snahou bylo dosáhnout u nich co největší názornosti, aby byla mapa srozumitelná i pro čtenáře bez kartografického vzdělání, nebo např. děti. Ukázku návrhů a výsledných mapových znaků můžete vidět na Obr. 6-2. V mapě byly umísťovány do místa výskytu zobrazovaného jevu nebo objektu, pouze mapové znaky znázorňující prvky občanské vybavenosti (zdravotnické zařízení, pošta, škola atd.), nacházející se uvnitř obce byly kvůli větší přehlednosti umístěny pod název obce.

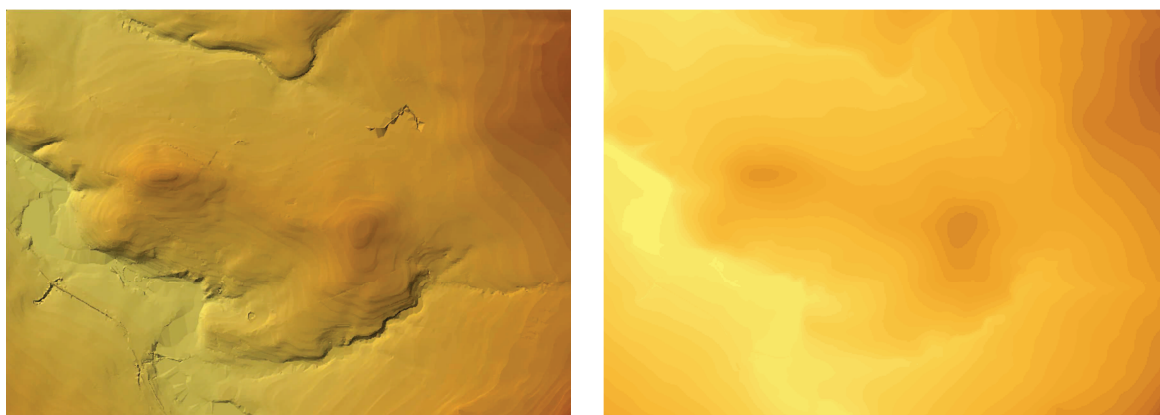

Obr. 6-2 Ukázka návrhů mapových znaků (vlevo) a jejich realizace (uprostřed)

Následujícím prvkem mapového obsahu byly geografické názvy. Nejdříve byly určeny kategorie textů, pro něž byly vytvořeny textové styly. Dále byly nastaveny požadované atributy těchto textových stylů, jako např. výška a šířka, barva, font atd. Atributy jednotlivých kategorií textů byly voleny tak, aby byly dobře čitelné, aby výška a výraznost odpovídala významnosti popisovaných objektů a aby byly navzájem dobře odlišitelné. Vybraným textům ze sady dat Geonames byly následně přiřazeny příslušné styly. Popsány byly řeky, okresy, města, obce, městské části, samoty a nejvyšší vrcholy (u kterých byly také doplněny hodnoty nadmořských výšek). Kromě toho bylo přidáno i pomístní názvosloví, orografické názvy a popisy silnic.

Reliéf terénu byl znázorněn pomocí vrstevnic a vybraných výškových kót nejvyšších vrcholů, nacházejících se v zájmové oblasti a metodou barevné hypsometrie. U vrstevnic z datové sady ZABAGED[®] výškopis byla provedena generalizace a úprava. Ponechány byly základní vrstevnice v intervalu 8 m a hlavní vrstevnice v intervalu 40 m, které byly doplněny popisy, pro něž byl vytvořen textový styl. Na potřebných místech, kde nebyl základní interval dostačující, byly zakresleny doplňkové vrstevnice.

Hypsometrické vyjádření bylo vyhotoveno v software ArcMap 10.1. Z dat poskytnutých ČÚZK byl vytvořen model terénu ve formátu TIN („*triangulated irregular network*“, česky nepravidelná trojúhelníková síť). Pro jeho tvorbu byl použit nástroj „*Create TIN*“, který je součástí skupiny nástrojů pro 3D analýzy. Vytvořený datový soubor byl převeden do formátu rastr. Pro tento převod byl použit nástroj „*TIN to raster*“, který provádí interpolaci trojúhelníkové sítě. Porovnání vzhledu souboru formátu TIN a rastru je možné vidět na Obr. 6-3.

Obr. 6-3 Porovnání formátu TIN (vlevo) s formátem rastr (vpravo) v software ArcMap

Pro interpretaci byla z nabídky software ArcMap zvolena barevná stupnice jdoucí od světle žluté barvy (pro nejnižší nadmořskou výšku) až po tmavě hnědou (pro nejvyšší hodnoty nadmořské výšky). Takto zvolená stupnice barev spolu s vrstevnicemi pomáhá vytvořit prostorový vjem a lépe předává informaci o tvaru reliéfu terénu, nežli samotné vrstevnice. ArcMap také umožňuje nastavit buď postupný přechod barev, nebo přechod v pásmech o zvolené hodnotě. V tomto případě byl zvolen stupňovaný přechod barev v pásmech po 8 m. Po úpravě vzhledu byl rastr vyexportován do georeferencovaného souboru formátu TIFF, který byl použit pro následný tisk.

6.3.4 Výsledné kartografické dílo

Vlastivědná mapa Blovicka byla vyhotovena ve 2 variantách, které se od sebe odlišují znázorněním reliéfu terénu, zalesněného území a legendou. V první variantě je reliéf terénu znázorněn metodou barevné hypsometrie spolu s vrstevnicemi v základním intervalu 8 m a výškovými kótami nejvyšších vrcholů zájmového území. Zalesněná území jsou vyznačena pomocí ploch vyplněných vzorem. V druhé variantě je reliéf terénu

První verze mapy přednostně podává informaci o charakteru reliéfu terénu zájmové oblasti, který je zvýrazněn na úkor polohopisné složky. Barvy zvolené při tvorbě barevné hypsometrie spolu s vrstevnicemi mapě dodávají prostorový vjem. Ve druhé verzi mapy je polohopisná a výškopisná složka mapy co do obsahu vyrovnanější. Volbou barev byly zvýrazněny polohopisné údaje, které na první pohled z mapy vystupují a výškopisné informace se tak dostávají spíše do pozadí.

Výškopisné a polohopisné prvky jsou v obou verzích mapy doplněny mapovými znaky a popisy, pro které byla vytvořena legenda. Jsou v ní uvedeny vysvětlivky všech použitých textů a mapových znaků (polohopisné a výškopisné složky). Obsah legendy byl rozdělen do tematizovaných skupin a uspořádán tak, aby byl co nejvíce přehledný. Pro každou verzi mapy byla vyhotovena jiná varianta legendy.

K první verzi mapy (obsahující barevnou hypsometrii) byla připojena legenda, v níž jsou mapové znaky začleněny do několika tematických skupin: výškopisné prvky, prvky související s vodou, polohopisné prvky (silniční síť, sídla) a doplňující tematické prvky (historie, občanská vybavenost, přírodní zajímavosti atd.) viz Obr. 6-4. Tato legenda je navíc doplněna o barevnou stupnici s popisem, která přiřazuje barvám použitým při tvorbě barevné hypsometrie hodnoty nadmořských výšek. V legendě, určené pro druhou verzi mapy byly vytvořeny jiné 4 skupiny: pro text, liniové znaky, bodové znaky a plošné znaky.

Obr. 6-4 Legenda vytvořené mapy

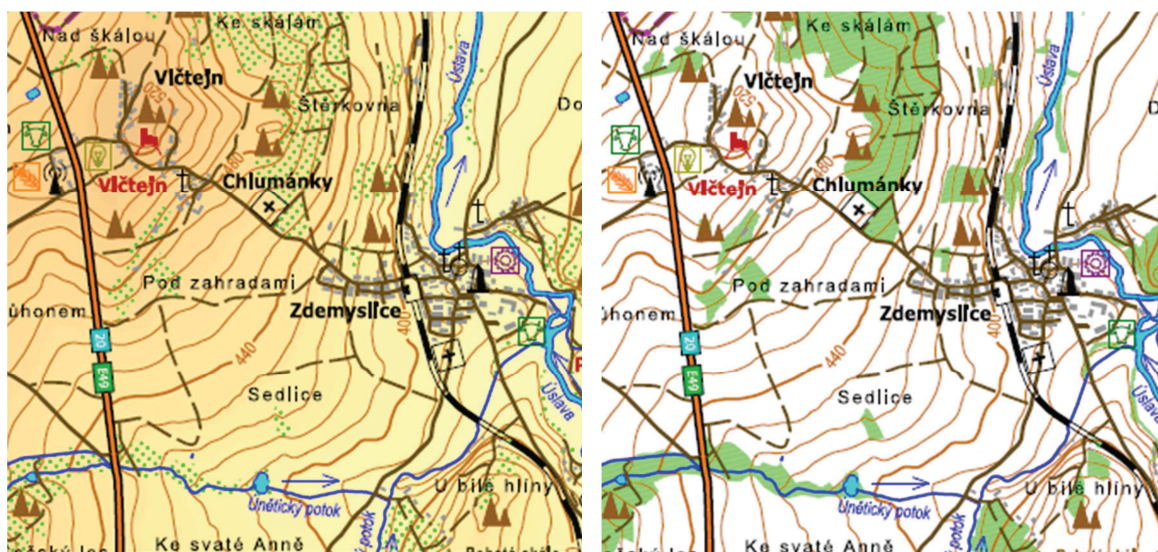
Podle předem vytvořené makety kartografického díla byl sestaven koncept výsledné mapy. K mapovému poli byla přidána legenda a další mimorámové údaje. Legenda byla umístěna do pravé části listu. Název mapy byl umístěn do středu horní části

výsledného listu. Do středu spodní části listu mapy bylo doplněno měřítko mapy v grafické i číselné podobě. Dále byla do levého dolního rohu umístěna tiráž, obsahující údaje o tvorbě, jako je jméno autora, rok vytvoření a instituci, pod jejíž záštitou bylo kartografické dílo vytvořeno.

Rám mapy byl doplněn o orientační hodnoty geografické sítě ve stupních a minutách v systému WGS 84. Hodnoty byly graficky odečteny na internetových stránkách Geoportálu ČÚZK [16].

Dalším krokem byl návrh skladu mapy. Výsledkem bylo rozhodnutí, že mapa formátu 49 cm x 39,5 cm (šířka x výška) bude složena na čtvrtinu šířky a polovinu výšky na formát 12,25 cm x 19,75 cm.

Na závěr bylo provedeno několik zkušebních tisků výřezů mapy, které sloužily pro ověření výsledné tištěné podoby díla a korekci použitých barev a měřítek a tlouštěk čar, aby byla mapa dobře čitelná a aby nebyly důležité informace potlačeny těmi méně důležitými, které mají plnit spíše doplňující funkci. Po odstranění estetických nedostatků už bylo kartografické dílo tak zcela připraveno pro konečný tisk. Ukázky částí obou verzí vlastivědné mapy je možné vidět na Obr. 6-5.

Obr. 6-5 Ukázka konečné podoby obou verzí map

7 ZÁVĚR

Předmětem této diplomové práce je zachycení historického vývoje zobrazování Blovicka na mapách středních měřítek a tvorba vlastivědné mapy této oblasti v různých variantách. Práce také obsahuje stručné seznámení se zájmovým územím, jímž je okolí města Blovice (okres Plzeň – jih) a popis historického vývoje politického uspořádání a dalších charakteristik této oblasti.

Pro účely zachycení historického vývoje zobrazování zájmové oblasti byla shromážděna kartografická díla z různých zdrojů, kterými byly především internetové stránky institucí, zabývajících se historickými kartografickými díly a dále Muzeum jižního Plzeňska v Blovicích a soukromí sběratelé. Tato kartografická díla byla vybrána tak, aby rovnoměrně pokrývala časové období přibližně od konce 17. století až po současnost a sloužila jako podklady pro provedení analýz užitého názvosloví a mapových znaků a posouzení vývoje krajiny.

Praktická část se dále věnuje návrhu Vlastivědné mapy Blovicka. Jako podklad pro tvorbu mapy byla použita data, bezplatně poskytnutá Českým úřadem zeměměřickým a katastrálním. Pro tvorbu byl použit software MicroStation PowerDraft V8i a software ArcMap 10.1. Vlastivědná mapa byla vyhotovena ve 2 variantách. V první variantě je reliéf terénu znázorněn metodou barevné hypsometrie spolu s vrstevnicemi v základním intervalu 8 m a výškovými kótami nejvyšších vrcholů zájmového území. Zalesněná území jsou vyznačena pomocí ploch vyplněných vzorem. V druhé variantě je reliéf terénu znázorněn pouze pomocí vrstevnic a vybraných výškových kót. Ke znázornění zalesněných ploch byla použita barevná výplň plochy.

Ke každé variantě mapy byla vytvořena jiná legenda. V obou legendách jsou popsány všechny mapové znaky a texty, které mapa obsahuje. Kromě klasických prvků polohopisu (vodstvo, sídla, silniční síť) mapa obsahuje i tematické prvky, kterými jsou zemědělství, průmysl, školství. Mapa také zobrazuje archeologická naleziště a místa, ve kterých byly objeveny pozůstatky zaniklých vsí.

Přílohy obsahují tabulky související s prováděnými analýzami mapového obsahu, zachycující vývoj mapových znaků (znázorňujících sídla, zalesněné oblasti a výškopis) a zeměpisných názvů. Je v nich také seznam použitých map včetně zdrojů, odkazů na internetové stránky, měřítek, autorů atd. Elektronické přílohy obsahují výřezy map použitých pro analýzy. Přílohou je i vyhotovená vlastivědná mapa Blovicka, a to v elektronické i analogové podobě.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- [1] *Cartography* [online]. Wiktionary, aktualizováno 2013-10-18 v 22:13 [cit. 2014-01-08]. Dostupné z: <<http://en.wiktionary.org/wiki/cartography>>.
- [2] PLÁNKA, L. *Vývoj světové a české kartografie*. 1. vyd. Brno: CERM, 2004. 125 s. ISBN 80-214-2675 -6.
- [3] *Vlastivěda* [online]. Wikipedie, aktualizováno 2013-04-20 v 15:53 [cit. 2013-11-09]. Dostupné z: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Vlastiv%C4%9Bda>>.
- [4] ČSN 73 0401. *Názvosloví v geodézii a kartografii*. Praha: Federální úřad pro normalizaci a měření, 1990.
- [5] Encyklopedický institut Československé akademie věd. *Malá československá encyklopedie: III. svazek I – L*. 1. vyd. Praha: ACADEMIA, 1986. 912 s.
- [6] PLÁNKA, L. *GE18 Kartografie a základy GIS: Modul 01 Úvod do kartografie* [modul ve formátu pdf]. 2012.
- [7] VEVERKA, B.; ZIMOVÁ, R. *Topografická a tematická kartografie*. Praha: ČVUT v Praze, 2008. ISBN 978-80-01-04157-4
- [8] *Metodická podpora regionálního rozvoje* [online]. 2009 [cit. 2013-11-09]. Dostupné z: <<http://www.regionalnirozvoj.cz/index.php/mapa-za-obce.html>>.
- [9] *Kartografie.cz* [online]. Kartografie PRAHA, a.s. 2013 [cit. 2013-11-06]. Dostupné z: <<http://www.kartografie.cz/scripts/podrobnosti.php?IDZ=250&vypis=popis#zalozky>>.
- [10] *UČEBNICEmapy.cz* [online]. 2013 [cit. 2013-11-10]. Dostupné z: <<http://www.ucebnicemapy.cz/vlastiveda-5-r-ceska-republika-jako-soucast-evropy-ucebnice-.p.aspx>>.
- [11] *NOVÁ ŠKOLA, s.r.o.: S našimi učebnicemi učení nenudí!* [online]. 2013 [cit. 2013-11-10]. Dostupné z: <http://www.nns.cz/obchod/index.php?item=nab_det&sort_id=117>.
- [12] *Profil firmy: kartografie.cz* [online]. Kartografie PRAHA, a. s., 2014 [cit. 2014-02-19]. Dostupné z: < <http://www.kartografie.cz/clanky/profil-firmy> >.
- [13] *Firma, o společnosti: SHOCart* [online]. 2010 [cit. 2014-02-19]. Dostupné z: < <http://www.shocart.cz/cs/o-spolecnosti.php> >.
- [14] *Stiefel Group Europe - Wir über uns* [online]. [cit. 2014-02-19]. Dostupné z: < <http://www.stiefel-online.de/ueber-uns> >.
- [15] *Klett Gruppe – Chronik und Fakten* [online]. 2010 [cit. 2014-02-19]. Dostupné z: < <http://www.klett-gruppe.de/startseite/die+klett+gruppe/chronik+und+fakten.63.htm> >

- [16] ČÚŽK: Geoprohlížeč ČÚŽK [online]. 2013 [cit. 2013-11-10]. Dostupné z: <<http://geoportal.cuzk.cz/geoprohlizec/>>.
- [17] Oficiální stránky města blovice [online]. 2013 [cit. 2013-11-14]. Dostupné z: <<http://www.blovice-mesto.cz/mesto-a-okoli/>>.
- [18] Muzeum jižního Plzeňska [online]. Muzeum jižního Plzeňska v Blovicích, příspěvková organizace, 2013 [cit. 2013-11-10]. Dostupné z: <<http://www.muzeum-blovice.cz/zamek-hradiste/>>.
- [19] Spálené Poříčí: Historické město roku 2003 [online]. Město Spálené Poříčí, aktualizováno 2013-04-19 [cit. 2013-11-10]. Dostupné z: <http://www.spaleneporici.cz/detail.php?ID=605&anketa_nazev=&anketa_ukonceni=ano>.
- [20] KOVÁŘÍK, V. et al. *BLOVICE 1284 - 1984: 700 let města*. Blovice: Městský národní výbor, 1984.
- [21] VAŘEKA, P.; HOLATA, L.; PŘEROSTOVÁ, H.; ŠVEJNOHA, J. Zaniklé středověké vesnice na Blovicu (Plzeňský kraj) In: *Archaeologia historica: Sborník příspěvků přednesených na 39. konferenci archeologie středověku s hlavním zameraním Sídlišká v stredovekom rurálnom prostredí. Teplý Vrch, okr. Rimavská Sobota, 24. - 28. septembra 2007*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně et al., 2008. s. 85-100.
- [22] TRNKA, R. Historie pod zeleným příkrovem aneb co skrývá les Kamensko. In *Jižní Plzeňsko II: Historickovlastivědný sborník Muzea jižního Plzeňska v Blovicích*. ROŽMBERSKÝ, P. Blovice: Muzeum jižního Plzeňska v Blovicích, 2004. s. 29-49.
- [23] JOHN, J. *Výšinné lokality středního eneolitu v západních Čechách*. 1. vyd. 1. svazek. Plzeň: Katedra archeologie FF ZCU v Plzni, 2010. ISBN 978-80-7043-956-2.
- [24] SOKOL, P. Archeologické nemovité kulturní památky v okrese Plzeň – jih. In *Jižní Plzeňsko II: Historickovlastivědný sborník Muzea jižního Plzeňska v Blovicích*. ROŽMBERSKÝ, P. 1. vyd. Blovice: Muzeum jižního Plzeňska v Blovicích, 2004. s. 51-80.
- [25] Oficiální stránky obce Žákava [online]. Oficiální stránky Obce Žákava, aktualizováno 2014-01-08 [cit. 2014-01-11]. Dostupné z: <<http://www.zakava.cz/informace-o-obci/historie/>>.
- [26] Oficiální stránky obce Vlčtejn [online]. Oficiální stránky Obce Vlčtejn, aktualizováno 2012-01-03 [cit. 2014-01-20]. Dostupné z: <<http://vlctejn.wz.cz/>>.
- [27] *Blovice: historie-zajímavosti-čísla a fakta-adresy-plánek města i okolí*. Blovice: Okresní muzeum Plzeň - jih, 1994.

- [28] RŮŽKOVÁ, J. et al. *Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005: I. díl* [dokument ve formátu pdf]. Praha: ČSÚ, 2006 [cit. 2014-05-15]. ISBN 80-250-1310-3. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/9200404384/\\$File/13n106cd1.pdf](http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/9200404384/$File/13n106cd1.pdf).
- [29] NEJEDLÁ, R. *Regionální dějepis Blovice*. Blovice: Dům osvěty, 1956.
- [30] KAREL, T.; FOUND, K. *Jižní Plzeňsko II: Historicko – turistický průvodce č. 13*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 2000.
- [31] *Historie krajů v Česku* [online]. Wikipedie, aktualizováno 2013-09-28 v 10:05 [cit. 2013-11-20]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Historie_kraj%C5%AF_v_%C4%8Cesku.
- [32] *Okres Plzeň-jih* [online]. Wikipedie, aktualizováno 2013-09-28 v 10:05 [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Okres_Plze%C5%88-jih.
- [33] *Nova totius regni Bohemiae tabula...* [online]. ANTOŠ, F.: Historické mapy zemí Koruny české. 2006 [cit. 2013-11-16]. Dostupné z: <http://www.staremapy.cz/antos/zoomify/vogt.html>.
- [34] *Regni Bohemiae Circulus Pilsnensis ex Müllerianis...* [online]. Mollova mapová sbírka: mapy.mzk.cz. 2012 [cit. 2013-11-16]. Dostupné z: <http://mapy.mzk.cz/mzk03/001/033/329/2619268513/>.
- [35] *Mappa geographica regni Bohemiae in duodecim...* [online]. M. l. č.21, Historický ústav AV ČR, v.v.i. Praha, Laboratoř geoinformatiky Univerzity J.E.Purkyně. 2010 [cit. 2013-11-16]. Dostupné z: http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?z_height=580&lang=cs&z_width=1200&z_newwin=0&map_root=mul&map_region=ce&map_list=c021.
- [36] *Charte vom Pilsner Kreise* [online]. ČÚZK: Mapová sbírka I: Sběrka map a plánů do roku 1850. 2006 [cit. 2013-11-16]. Dostupné z: http://archivnimapy.cuzk.cz/cio/data/sbirka_I/I-1-151/I-1-151_index.html.
- [37] *Totius Regni Bohemiae* [online]. ČÚZK: Mapová sbírka I: Sběrka map a plánů do roku 1850. 2006 [cit. 2013-11-16]. Dostupné z: http://archivnimapy.cuzk.cz/cio/data/sbirka_I/I-1-143/I-1-143_index.html.
- [38] *Katastrální mapa panství Spálenopoříčského a částečně i Hradištského*. Inv. č. 4703, Muzeum jižního Plzeňska v Blovicích, příspěvková organizace, 2013.
- [39] SRP, J. *Podrobná mapa Království českého Klatovy - Přeštice (F-3)*. Unie Praha, 1890 – 1918.
- [40] SCHMIDT, E. *Special-Karte des Pilsner Kreis*. 1874.
- [41] *Plzeň - jih - Turistická mapa*. SHOCart Zlín, Kletř Plzeň, 2000-2009.

- [42] KAŠPAR, J. *Úvod do novověké latinské paleografie se zvláštním zřetelem k českým zemím: 1. svazek – Textová část*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1975.
- [43] PLESKALOVÁ, J. *CJBA13 Vývoj spisovné češtiny: Úvod* [online, dokument ve formátu rtf]. Ústav českého jazyka FF MU, [cit. 2014-01-25]. Dostupné z: <http://www.phil.muni.cz/cest/lide/pleskalova/CJBA13_Uvod.rtf>.
- [44] PLÁNKA, L. *GE18 Kartografie a základy GIS: Modul 02 Kartografická interpretace* [modul ve formátu pdf]. 2006.
- [45] LIPSKÝ, Z. Změna struktury české venkovské krajiny. In *Sborník ČGS, číslo 4, svazek 99*. Praha: Česká geografická společnost, 1994. s. 248-260.
- [46] *Základní mapa ČR 1: 10 000 - barevná bežešvá* [rastr ve formátu tiff]. Český úřad zeměměřický a katastrální, 2013.
- [47] *I. vojenské mapování* [online]. 1st Military Survey, Section No. 174, Austrian State Archive/Military Archive, Vienna, Ministerstvo životního prostředí České republiky, Laboratoř geoinformatiky Univerzity J.E.Purkyně, 2010 [cit. 2013-11-16]. Dostupné z: <http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?z_height=580&lang=cs&z_width=1000&z_newwin=0&map_root=1vm&map_region=ce&map_list=c174>.
- [48] BRŮNA, V.; KŘOVÁKOVÁ, K. Staré mapy jako cenný zdroj informací o stavu a vývoji krajiny. *Zahrada - park - krajina* [dokument ve formátu pdf], 2010, roč. 8, č. 5, s. 25-29. ISSN 1211-1678. [cit. 2014-05-07]. Dostupné z: <http://bruna.geolab.cz/files/oldmaps/zpk_05.pdf>
- [49] ČÚZK: *Geoportál: přístup k mapovým produktům a službám resortu* [online]. ČÚZK, 2010 [cit. 2013-10-18]. Dostupné z: <[http://geoportal.cuzk.cz/\(S\(t3dwgqbuhkqei553rbjeuef\)\)/Default.aspx?head_tab=sekcce-02-gp&mode=TextMeta&text=dSady_uvod&menu=20&news=yes](http://geoportal.cuzk.cz/(S(t3dwgqbuhkqei553rbjeuef))/Default.aspx?head_tab=sekcce-02-gp&mode=TextMeta&text=dSady_uvod&menu=20&news=yes)>.
- [50] *Slovník VÚGTK –návrh kompozice mapy, maketa mapy* [online]. VÚGTK, 2005-2014 [cit. 2014-05-01]. Dostupné z: <http://www.vugtk.cz/odd25/slovník_test/5643_navrh-kompozice-mapy--maketa-mapy>.
- [51] *Bohemiae Rosa (Mapa Čech v podobě růže z roku 1668)* [online]. Národní technické muzeum v Praze, mapová sbírka, burda.vladimir@atlas.cz. 2000 [cit. 2013-11-16]. Dostupné z: <<http://www.oahshb.cz/staremapy/ruze.htm>>.
- [52] *Estats de la Couronne de Boheme ou sont le Royaume de Boheme, le Duché de Silesie, les Marquisats de Moraviae, et Lusace* [online]. Mollova mapová sbírka: mapy.mzk.cz. 2012 [cit. 2013-11-16]. Dostupné z: <<http://mapy.mzk.cz/mzk03/001/036/782/2619267301/>>.

- [53] *Mappa geographica regni Bohemiae in duodecim...* [online]. M. 1. č.12, Historický ústav AV ČR, v.v.i. Praha, Laboratoř geoinformatiky Univerzity J.E.Purkyně. 2010 [cit. 2013-11-16]. Dostupné z: <http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?z_height=580&lang=cs&z_width=1200&z_newwin=0&map_root=mul&map_region=ce&map_list=c012>.
- [54] *Circulus Pilsnensis* [online]. Č. záznamu 000002251, Mapová sbírka, Přírodovědecká fakulta UK v Praze, Digitální univerzitní repozitář. 2007 [cit. 2013-11-16]. Dostupné z: <http://digitoool.is.cuni.cz/R/-?func=dbin-jump-full&object_id=1027042&silo_library=GEN01>.
- [55] *Regnum Bohemia, eique annexae provinciae, ut ducatus Silesia, Marchionatus Moravia, et Lusatia* [online]. Mollova mapová sbírka: mapy.mzk.cz. 2012 [cit. 2013-11-16]. Dostupné z: <<http://mapy.mzk.cz/mzk03/001/036/779/2619267302/>>.
- [56] *Le Royaume De Boheme Divisée En...* [online]. Mollova mapová sbírka: mapy.mzk.cz. 2012 [cit. 2013-11-16]. Dostupné z: <<http://mapy.mzk.cz/mzk03/001/037/001/2619267324/>>.
- [57] *Provincia Pilsnensis. X. Winkler Sc.* [online]. Mollova mapová sbírka: mapy.mzk.cz. 2012 [cit. 2013-11-16]. Dostupné z: <<http://mapy.mzk.cz/mzk03/001/033/320/2619268515/>>.
- [58] *A. Pilsner und B. Klattauer Kreis* [online]. Č. záznamu 000004839, Mapová sbírka, Přírodovědecká fakulta UK v Praze, Digitální univerzitní repozitář. 2007 [cit. 2013-11-16]. Dostupné z: <http://digitoool.is.cuni.cz/R/-?func=dbin-jump-full&object_id=1049679&silo_library=GEN01>.
- [59] *I. vojenské mapování, Čechy* [online]. 1st Military Survey, Section No. 173, Austrian State Archive/Military Archive, Vienna, Ministerstvo životního prostředí České republiky a Laboratoř geoinformatiky Univerzity J.E.Purkyně. 2010 [cit. 2013-11-16]. Dostupné z: <http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?z_height=580&lang=cs&z_width=1000&z_newwin=0&map_root=1vm&map_region=ce&map_list=c173>.
- [60] *I. vojenské mapování, Čechy* [online]. 1st Military Survey, Section No. 190, Austrian State Archive/Military Archive, Vienna, Ministerstvo životního prostředí České republiky a Laboratoř geoinformatiky Univerzity J.E.Purkyně. 2010 [cit. 2013-11-16]. Dostupné z: <http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?z_height=580&lang=cs&z_width=1000&z_newwin=0&map_root=1vm&map_region=ce&map_list=c190>.

- [61] *I. vojenské mapování, Čechy* [online]. 1st Military Survey, Section No. 191, Austrian State Archive/Military Archive, Vienna, Ministerstvo životního prostředí České republiky a Laboratoř geoinformatiky Univerzity J.E.Purkyně. 2010 [cit. 2013-11-16]. Dostupné z: <
http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?z_height=580&lang=cs&z_width=1000&z_newwin=0&map_root=1vm&map_region=ce&map_list=c191>.
- [62] *Pilsner Kreis* [online]. Č. záznamu 000004836, Mapová sbírka, Přírodovědecká fakulta UK v Praze, Digitální univerzitní repozitář. 2007 [cit. 2013-11-16]. Dostupné z: <
http://digitool.is.cuni.cz/R/-?func=dbin-jump-full&object_id=1049670&silo_library=GEN01>.
- [63] *Regni Bohemiae Circuli Pilsnen et Klattau* [online]. Č. záznamu 000016702, Mapová sbírka, Přírodovědecká fakulta UK v Praze, Digitální univerzitní repozitář. 2007 [cit. 2013-11-16]. Dostupné z: <
http://digitool.is.cuni.cz/R/-?func=dbin-jump-full&object_id=789320&silo_library=GEN01>.
- [64] *II. vojenské mapování, Čechy* [online]. 2nd Military Survey, Čechy, Section No. W_11_IV, Austrian State Archive/Military Archive, Vienna, Ministerstvo životního prostředí České republiky a Laboratoř geoinformatiky Univerzity J.E.Purkyně. 2010 [cit. 2013-11-16]. Dostupné z:
<http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?z_height=580&lang=cs&z_width=1000&z_newwin=0&map_root=2vm&map_region=ce&map_list=W_11_IV>.
- [65] *II. vojenské mapování, Čechy* [online]. 2nd Military Survey, Čechy, Section No. W_11_III, Austrian State Archive/Military Archive, Vienna, Ministerstvo životního prostředí České republiky a Laboratoř geoinformatiky Univerzity J.E.Purkyně. 2010 [cit. 2013-11-16]. Dostupné z:
<http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?z_height=580&lang=cs&z_width=1000&z_newwin=0&map_root=2vm&map_region=ce&map_list=W_11_III>.
- [66] *II. vojenské mapování, Čechy* [online]. 2nd Military Survey, Čechy, Section No. W_12_IV, Austrian State Archive/Military Archive, Vienna, Ministerstvo životního prostředí České republiky a Laboratoř geoinformatiky Univerzity J.E.Purkyně. 2010 [cit. 2013-11-16]. Dostupné z:
<http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?z_height=580&lang=cs&z_width=1000&z_newwin=0&map_root=2vm&map_region=ce&map_list=W_12_IV>.
- [67] *II. vojenské mapování, Čechy* [online]. 2nd Military Survey, Čechy, Section No. W_12_III, Austrian State Archive/Military Archive, Vienna, Ministerstvo životního prostředí České republiky a Laboratoř geoinformatiky Univerzity J.E.Purkyně. 2010 [cit. 2013-11-16]. Dostupné z:
<http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?z_height=580&lang=cs&z_width=1000&z_newwin=0&map_root=2vm&map_region=ce&map_list=W_12_III>.

- [68] *Koenigreich Boehmen* [online]. ČÚZK. Mapová sbírka I: Sbíрка map a plánů do roku 1850. 2006 [cit. 2013-11-16]. Dostupné z: http://archivnimapy.cuzk.cz/cio/data/sbirka_I/I-1-114/I-1-114_index.html.
- [69] *General Karte von Konigreich Bohmen* [online]. ČÚZK. Mapová sbírka I: Sbíрка map a plánů do roku 1850. 2006 [cit. 2013-11-16]. Dostupné z: http://archivnimapy.cuzk.cz/cio/data/sbirka_I/I-1-109/I-1-109_index.html.
- [70] *III. vojenské mapování* [online]. M. l. 4151, digitalizace AOPK ČR, zoomify aplikace Laboratoř geoinformatiky Univerzity J.E.Purkyně. 2010 [cit. 2013-11-16]. Dostupné z: http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?z_height=580&lang=cs&z_width=1200&z_newwin=1&map_root=3vm&map_region=75&map_list=4151.
- [71] *Místopisná mapa c. k. soudního okresu Blovickeho*. Inv. č. 3854, Muzeum jižního Plzeňska v Blovicích, příspěvková organizace, 2013.
- [72] *Plzeň 4151*. Vojenský zeměpisný ústav v Praze, 1928.
- [73] *Turistická mapa okolí Plzně*. Vojenský zeměpisný ústav v Praze, 1931.
- [74] *Plzeň 4151*. Vojenský zeměpisný ústav v Praze, 1938.
- [75] *Plzeňsko - jih - Soubor turistických map 13*. Kartografie Praha, 1974.
- [76] *Poznáváme Československo - Jihozápadní Čechy*. Geodetický a kartografický podnik v Praze, 1985.
- [77] *Plzeňsko - Soubor turistických map*. Geodetický a kartografický podnik v Praze, 1987.
- [78] *Plzeňsko - Soubor turistických map*. Kartografie Praha, 1992.
- [79] *Plzeňsko - Jihovýchod - Plán oblasti*. EUROVERLAG, 1995.
- [80] *OKRES VSETÍN – Vlastivědná mapa*. Geodetický a kartografický podnik Praha, 1990.

SEZNAM ZKRATEK

Bpv	Balt po vyrovnání
CD	Compact disc, kompaktní disk
ČR	Česká republika
ČSN	Česká technická norma
ČÚZK	Český úřad zeměměřický a katastrální
DGN	Design, vektorový soubor programu MicroStation
DVD	Digital versatile disc, digitální všestranný disk
DWG	Drawing, kresba
FAST	Fakulta stavební
FŽP	Fakulta životního prostředí
ICA	International Cartographic Association
IT	Information technology, informační technologie
MŠMT	Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy
ORP	Obec s rozšířenou působností
PDF	Portable document format, přenosný formát dokumentu
POÚ	Pověřený obecní úřad
PřF	Přírodovědecká fakulta
PSHE	Personal, Social, Health and Economic Education, osobní, sociální, zdravotní a ekonomické vzdělávání
RÚIAN	Registr územní identifikace, adres a nemovitostí
RVP ZV	Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání
S-JTSK	Systém Jednotné trigonometrické sítě katastrální
SU	Die Sachunterricht, věcné vyučování (obdobu prvouky)
TIN	Triangulated irregular network, nepravidelná trojúhelníková síť
UJEP	Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem
UK	Univerzita Karlova v Praze
VUT	Vysoké učení technické
WGS 84	World geodetic system 1984, Světový geodetický systém 1984
ZABAGED [®]	Základní báze geografických dat České republiky
ZM 10	Základní mapy České republiky v měřítku 1: 10 000
ZM ČR	Základní mapa České republiky
ZŠ	Základní škola

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 3-1	Příklad tematické mapy (převzato z [8])	18
Obr. 3-2	Ukázky vlastivědných školních pomůcek (Převzato z [9] (vlevo) a z [10] (vpravo)).....	19
Obr. 3-3	Ukázka z učebnice Vlastivěda 5 - ČR jako součást Evropy (Převzato z [11] a upraveno)	20
Obr. 4-1	Poloha města Blovice na mapě ČR [16].....	24
Obr. 4-2	Vyznačení zájmového území a jeho polohy na mapě ČR (Ortofoto) [16]	25
Obr. 4-3	Zájmové území na Základních mapách ČR [16].....	25
Obr. 4-4	Současná podoba zámku Hradiště (vlevo, převzato z [18] a upraveno) a kostel sv. Jana Evangelisty na historické pohlednici z roku 1905 (vpravo)	26
Obr. 5-1	Legenda mapy Noua totius regni Bohemiae tabula... [33]	33
Obr. 5-2	Legenda mapy Regni Bohemiae Circulus Pilsnensis ex Müllerianis... (vlevo) [34] a Mappa geographica regni Bohemiae in duodecim... (vpravo) [35]	34
Obr. 5-3	Charte vom Pilner Kreise [36].....	34
Obr. 5-4	Ukázka části legendy mapy Totius Regni Bohemiae [37]	35
Obr. 5-5	Výřez katastrální mapy panství Spálenopoříčského a částečně i Hradišťského [38]	36
Obr. 5-6	Ukázka legendy Podrobné mapy Království českého [39].....	38
Obr. 5-7	Ukázka části legendy mapy Special-Karte des Pilsner Kreis [40]	38
Obr. 5-8	Ukázka legendy turistické mapy [41].....	39
Obr. 5-9	Území vybrané pro analýzu na ZM 10 (vlevo) [46] a na mapě I. vojenského mapování (vpravo) [47]	50
Obr. 6-1	Návrhy makety mapy	54
Obr. 6-2	Ukázka návrhů mapových znaků (vlevo) a jejich realizace (uprostřed)	56
Obr. 6-3	Porovnání formátu TIN (vlevo) s formátem rastr (vpravo) v software ArcMap	57
Obr. 6-4	Legenda vytvořené mapy	58
Obr. 6-5	Ukázka konečné podoby obou verzí map.....	59

SEZNAM TABULEK

Tab. 3-1	Seznam českých vlastivědných map a atlasů	22
Tab. 3-2	Seznam zahraničních vlastivědných map a atlasů.....	23
Tab. 5-1	Transliterace zeměpisných názvů (ukázka Přílohy č. 1c)	42
Tab. 5-2	Zeměpisné názvy na jednotlivých mapách (ukázka Přílohy č. 1e)	42
Tab. 5-3	Četnost jednotlivých tvarů názvů	43
Tab. 5-4	Zaznamenané změny v zápisu jednotlivých hlásek.....	44
Tab. 5-5	Vybrané bodové znaky a jejich význam (viz Příloha č. 1g).....	48
Tab. 5-6	Mapové znaky znázorňujících výškopis a zalesněné oblasti (viz Příloha č. 1h)...	48
Tab. 5-7	Četnost jednotlivých druhů znaků vybraných objektů	48
Tab. 5-8	Četnost jednotlivých metod znázorňování reliéfu terénu	49
Tab. 5-9	Vývoj vybraných kategorií ploch	51

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 Tabulky historického vývoje zobrazování Blovicka na mapách

1 a Výčet map a jejich zdrojů

1 b Autoři map, jejich měřítka a odkazy na webové stránky

1 c Transliterace zeměpisných názvů

1 d Transkripce zeměpisných názvů

1 e Použité zeměpisné názvy

1 f Druhy bodových mapových znaků

1 g Vysvětlivky bodových mapových znaků

1 h Druhy mapových znaků (výškopis, zalesněné oblasti)

Příloha č. 2 Vlastivědná mapa Blovicka – 1. verze (volně vložená)

Příloha č. 3 Vlastivědná mapa Blovicka – 2. verze (volně vložená)

Příloha č. 4 CD: Knihovna buněk\knihovna_bunek.cel

Mapy použité při analýzách\Výřezy map.pdf

Mapy použité při analýzách\13. Katastrální mapa panství
Spálenopoříčského a částečně i Hradišťského [38].pdf

Mapy použité při analýzách\22. Místopisná mapa c. k. soudního
okresu Blovického [71].pdf

Okres Vsetín\OKRES VSETÍN – Vlastivědná mapa [80].pdf

Vlastivědná mapa\Vlastivědná mapa Blovicka 1.verze.pdf

Vlastivědná mapa\Vlastivědná mapa Blovicka 2.verze.pdf